

Висока школа струковних студија
за образовање васпитача
Нови Сад

Петра Драпшина 8.

21000 Нови Сад

Могућност просторно пластичног обликовања у теми/пројекту

МАСТЕР РАД

Професор:

мр. Јованка Улић

Студент:

Лепосавић Кристина

Број индекса:43m/22

Нови Сад, октобар 2023.

Висока школа струковних студија
за образовање васпитача
Нови Сад

Петра Драпшина 8.
21000 Нови Сад

Могућност просторно пластичног обликовања у теми/пројекту

МАСТЕР РАД

Професор:

мр. Јованка Улић

Студент:

Лепосавић Кристина

Број индекса: 43m/22

Комисија:

Проф. мр Јованка Улић

Проф. Др Угљеша Цолић

Проф. Др Миленко Јанковић

Нови Сад, октобар 2023

Апстракт

Просторно – пластично обликовање је врло чест облик изражавања детета предшколског узраста. У дечијој природи је да воли да црта, боји, да обликује и на тај начин приказује виђење света који га окружује. При обављању тих активности дете ствара, али појаве не приказује реално, већ онако како их оно само доживљава. Истог тог момента када почне да ствара и да истражује свет око себе, дете почиње да истражује и просторно-пластично обликовање, креативност и стваралаштво. Како бисмо на што квалитетнији начин утицали на креативност детета, пре свега је важно да му омогућимо довољно времена, безбедну и пријатну средину, подстицајну атмосферу, али и да пружимо детету висок степен слободе и самосталности, како би оно могло несметано да се изражава и ствара. Управо, пројектно учење кроз тему/пројекат, као нови приступ учењу деце предшколског узраста, омогућује деци да кроз истраживање самостално, са другом децом и одраслима, стичу нова искуства, цртају, конструишу, сликају, рукују различитим обликованим и необликованим материјалима, истражују нове материјале, експериментишу истим кроз игру на креативан начин. У раду ћу истражити могућност просторно пластичног обликовања у теми/пројекту. Истраживање је обављено у ПУ „Бамби“ у Кули на узорку од 20-оро васпитача. У уводном делу рада разматрана су теоријска полазишта значајна за проблем истраживања, усмерена на образлагавање темељних, теријских и педагошких полазишта значајна за полазиште истраживања. Циљ овог истраживања је испитати могућност како се кроз развијање теме/пројекта у предшколском васпитању и образовању подржава и користи просторно пластично обликовање.

Кључне речи: просторно – пластично обликовање, тема/пројекат, деца предшколског узраста, васпитачи, вртић.

Abstract

Spatial-plastic shaping is a very common form of expression of preschool children. It is in children's nature that they like to draw, paint, shape and in this way show their vision of the world around them. When performing these activities, the child creates, but does not show the phenomena realistically, but as he himself experiences them. At the same moment when he begins to create and explore the world around him, the child also begins to explore spatial-plastic shaping, creativity and creativity. In order to influence the child's creativity in the best possible way, it is first of all important to provide him with enough time, a safe and pleasant environment, a stimulating atmosphere, but also to provide the child with a high degree of freedom and independence, so that he can express himself and create freely. Precisely, project learning through a topic/project, as a new approach to the learning of preschool children, enables children to gain new experiences through research independently, with other children and adults, draw, construct, paint, handle different shaped and non-shaped materials, explore new materials, they experiment with the same through play in a creative way. In my paper, I will investigate the possibility of spatial plastic shaping in the topic / project. The research was carried out in PU "Bamba" in Kula on a sample of 20 teachers. In the introductory part of the paper, the theoretical starting points important for the research problem were considered, focused on explaining the fundamental, theoretical and pedagogical starting points important for the starting point of the research. The goal of this research is to examine the possibility of supporting and using spatial plastic design through the development of a topic/project in preschool education.

Key words: spatial - plastic shaping, topic/project, children of preschool age, teachers, kindergarten.

Садржај:

Апстракт

Увод

1. Теоријски део	1
1.1. Значај подстицања ликовног стваралаштва деце.....	1
1.2. Развој дечијег ликовног израза.....	2
1.3. Утицај ликовних активности на развој детета.....	4
1.4. Ликовне технике и материјали.....	6
1.5. Пластично обликовање.....	8
1.6. Просторно обликовање.....	9
2. Тема/пројекат је учење кроз истраживање.....	9
2.1. Тема/пројекат је истраживање проблематике смислене деци.....	11
2.2. Тема/пројекат се развија кроз јединство доживљаја, мисли и акција.....	13
2.3. Идеја за тему/пројекат.....	14
2.4. Структура теме/пројекта.....	15
2.5. Прича о теми/пројекту и тематски/пројектни портфолио.....	17
2.6. Игра кроз тему/пројекат	21
2.7. Просторно стваралаштво кроз тему/пројекат у вртићу.....	23
2.8. Улога васпитача у теми/пројекту.....	26
2.9. Просторно материјално окружење у вртићу.....	29
3. Методологија рада истраживања.....	31
3.1. Проблем истраживања.....	31
3.2. Предмет истраживања.....	31
3.3. Циљ и задаци истраживања.....	31
3.4. Методе и поступци истраживања.....	32
3.5. Технике и инструменти истраживања.....	32
3.6. Популација и узорак истраживања.....	32
3.7. Организација и ток истраживања.....	35
3.8. Статистичка обрада података.....	35
3.9. Резултати упитника за васпитаче.....	35

Закључак

Литература

Прилози

Увод

Дете је посвећено учењу, оно има урођену мотивацију да учи и сазнаје. Од рођења настоји да разуме свет који га окружује и да њиме овладава. Дете учи интегрисано, његово физичко, емоционално, социјално, језичко, чулно, узајамно је повезано и одвија се симултано. Дете је креативно, оно има креативни потенцијал да изрази себе и своје разумевање света на много различитих начина и да на креативан начин повезује различите димензије свог искуства и прерађује своје идеје и доживљаје. Дете користи различите начине изражавања који су једнако вредни, како би изразило, разумело и разменило осећања, идеје, мисли, вредности и уверења. Оно што се истиче као важно јесте то и да је дете биће игре. Што значи да дете кроз игру, која се сматра основном дејом активности, доживљава, проширује и прерађује искуства, обликује себе и свет и гради сазнања о себи и свету, развијајући потенцијал отворености, флексибилности и стваралаштва, као основе учења и развоја. (Године узлета: Основе програма предшколског васпитања и образовања, 2019)

Дечје изражавање у ликовним медијима огледа се у способности да се хармонично интегришу искуства у повезану целину путем линије, боје и облика који се дају различитим материјалима. Производи дечјег (ликовног) стваралаштва више представљају искуство које дете има и нечему него саму ствар на коју се односи, коју види пред собом, иако, по правилу, они не садрже све што зна о њој. (Станојевић-Кастори, 1987)

Просторно – пластично обликовање код деце почиње као и шарање, обликовањем једне веће масе. У приказу фигуре она може бити приказана у две димензије на подлози (као цртеж), а затим се обликује тродимензионално, тако да сваки део фигуре ради за себе, а затим спаја у целину.

За активности просторно – пластичног обликовања у предшколском узрасту можемо рећи да су по својој природи игровне, игралике и продуктивне, јер подразумевају рад са различитим природним и необликованим материјалима, где при том стварају тродимензионални предмети, а при чему се даје потпуна слобода и простор за стварање.

Како бисмо позитивно утицали на дечје стваралаштво, и како би се оно развијало на боље, неопходно му је пре свега обезбедити повољне услове попут: повољне и позитивне атмосфере, одговарајућих и богатих чулних искустава, материјала и прибора, али и правилних васпитних поступака у смислу похваљивања и подржавања детета у његовој активности.

Узимајући у обзир горе наведено, пројектни приступ учењу је управо онај приступ који интегрише игру, планирано учење и учење у практичним животним ситуацијама. Оно што карактерише пројектни приступ учењу у предшколском васпитању и образовању јесте интеграција различитих стратегија учења, пре свега истраживања, учења путем игре, учења заснованог на машти (имагинацији), затим учења кроз решавање проблема, ситуација, као и учења путем искуства.

Полазећи од наведеног, предмет овог мастер рада је испитати могућност како се кроз развијање теме/ пројекта у предшколском васпитању и образовању подржава и користи просторно - пластично обликовање.

1. Теоријски део

У овом делу рада биће објашњен значај ликовног стваралаштва за децу, као и његов развој, какав је утицај ликовних активности, а пре свега и просторно- пластичног обликовања на развој детета. Које ликовне технике и материјале имамо, као и шта значи пластично просторно обликовање. Шта је пројектни приступ, како добијамо идеју за тему/пројекат, каква је структура теме/пројекта, игра кроз тему/пројекат. Просторно стваралаштво у теми/ пројекту, улогу васпитача у теми/пројекту и просторно окружење у вртићу.

1.1. Значај подстицања ликовног стваралаштва деце

Предшколски период је један од најбурнијих периода развоја свих потенцијала детета, посебно стваралаштва, које има незаменљиву развојну функцију за читаву његову личност. Област „физичког сазнања“ стицања чулног искуства путем руковања стварима је директно повезана са разним облицима дечјег изражавања. Гласови које дете производи су његове прве поруке свету у који улази, а шаре на листу папира сведочанства о покушајима да се у постојеће стање унесу промене. За разлику од превазиђеног схватања да су стваралачке способности привилегија појединаца које је игра случаја наградила посебним талентом, све више се прихвата мишљење да је креативност, као општељудски потенцијал и потреба, присутна у сваком детету, да су његово нормално својство, односно да је дете које га не испољава на неки начин ометено или угрожено. (Станојевић-Кастори, 1987)

Постоје различити облици активности помоћу којих деца изражавају своју физички, интелектуалну, моралну, а нарочито емоционалну природу. Свет, живот, природа, све што се догађа у околини детета, о чему оно сазнаје, размишља или машта, оставља трагове у дечјој свести. Све то децу узбуђује, весели, али и подстиче на активности и буди жељу да те своје доживљаје на неки начин испоље. Цртање, моделовање и други облици дечјег стваралаштва су технички облици дечјег изражавања у којима деца помоћу различитог материјала, средстава, изражавају своје доживљаје, однос

према њима, ставове, према својим интелектуалним могућностима. (Педагошки речник 1, 1967)

Код деце предшколског узраста, врло значајна и универзална активност је пре свега дечја ликовна игра, а не уметност као код одраслог човека. То је активност где се дете на најискренији начин, врло спонтано, кроз цртеж изражава. Сматра се да дете, кроз ликовно изражавање испољава жељу за комуницирањем. Цртежи су врло експресивни и начин испољавања енергије. (Панић, 1997).

Деца у најранијем узрасту не доживљавају ликовни израз као имитацију реалности. Ликовни израз је за дете начин да објасни карактеристике предмета, њихову улогу, функције и манифестације у свом окружењу. Дете кроз ликовне активности истовремено истражује и објашњава свет који га окружује, обрађује нове информације и искуства различитих садржаја која свакодневно стиче, стварајући нова значења. (Ивић, 2015; Шефер, 2005)

1.2.Развој дечијег ликовног израза

Дечји цртеж може се посматрати кроз оптичко-тематски развој, ликовно обликовани развој, естетско креативни развој и семиотички развој. (Карлаварис, 1991)

Карлаварис сматра да се оптичко-тематски развој код деце предшколског узраста развија постепено (од друге до седме године), креативни план се развија нагло (између четврте и пете године), док обликовани план стагнира, због чега је ликовни израз детета заснован углавном на линији, боји и облику. На основу овакве поделе, Карлаварис (1975) је извршио истраживања која су потврдила одређене законитости у развоју дечјег ликовног израза.

Тада су дефинисане развојне фазе дечјег ликовног израза, ликовни типови деце, утицај средине (утицај културне традиције, социјалних фактора и друштвеноекономских односа) и утицај школе и васпитања, као и ниво креативних способности деце у ликовном изражавању. Такође, бавио се и проблемом развијености способности пријема и обликовања порука (појмова) и визуелним знацима, односно семиотички план. (Карлаварис, 1979)

Развој дечјег ликовног изражавања саставни је део психофизичког развитка сваког детета. Тај развој пролази кроз одређене фазе, али се оне не могу прецизно одредити јер временско трајање није исто за сву децу, нити их сва деца пролазе.

Ликовно васпитање полази од дечје потребе за стварањем, оно има у виду и индивидуалне наклоности деце према теми, формату подлоге, материјалу и начину реализовања, а утицаји васпитача крећу се у оквирима ликовних способности сваког детета. Без правилног утицаја васпитача немогуће је обезбедити сталан квалитативан успех стваралачких способности детета упоредо са његовим свестраним развитком. Развој ликовних способности деце пролази кроз неколико фаза. Према Кершенштајнеру су то следеће фазе (Педагошки речник 2, 1967):

1. Фаза шарања (од 2 до 4 године)
2. Фаза схеме (од 4 до 8 година)
3. Фаза облика и појава (реалистичког приказа – од 8 године)

По Ликеу (према: исто):

1. Фаза случајног реализма
2. Фаза неуспелог реализма
3. Фаза интелектуалног реализма
4. Фаза визуелног реализма

Развој дечјег ликовног израза може се пратити путем цртежа, односно ликовних продуката деце. Деца цртају вековима – на зидовима, папиру, плочицама или у прашини, али тек од 18.века, када је дошло до пораста интересовања за период раног детињства, придаје се и већи значај дечјим цртежима, као важним изворима сазнања о психичком и физичком развоју деце. Поред тога, ликовно изражавање се сматра значајним средством за развој креативности. (Кокс, 2000)

У литератури се истиче да дете црта с пуно радости, воље и ентузијазма и понекад делује као да се тешко може зауставити. Међутим, интересантно је да, пре него што дође

до фазе одрасле особе, већина људи престане да црта. Предпоставља се да до губитка интереса или потпуног престанка у адолесценцији долази због тога што потреба за креативним изразом прати развојну линију активности игре. Како се удаљавамо од детињства, тако нам је активност игре све мање блиска и под притиском социјалних улога, традиције, конвенције, игра тежи да нестане. (Шкорц, 2012)

1.3. Утицај ликовних активности на развој детета

Нема сумње да ликовне активности као што су цртање, сликање и уопште коришћење „симболичких језика“ за дете стварају својеврсно искуство истраживања живота, смисла, смисла. (Гандини, према: Слуњска, 2012) Њима дете изражава своје потребе, жеље, претпоставке, конструкције и открића. Стога се може рећи да ликовне активности код деце развијају способност креативног решавања проблема различитим изражајним средствима, подстичу комуникацију са самим собом, са својим физичким окружењем, другом децом и одраслима, па је њихова улога значајна и незаменљива.

Према Балић-Шираку (2010), научна истраживања стално доказују да рано бављење ликовним активностима генерално унапређује и друге аспекте сазнања, на пример:

- ликовне активности подстичу фокусирање, односно усмеравање пажње, па честе уметничке активности имају бољу концентрацију у и друге активности;
- уважавање и прихватање дејег аутентичног ликовног израза у складу са развојним карактеристикама узраста;
- ликовне активности подстичу опуштање целог организма и лучење хормона среће, што резултира бољим квалитетом живота;
- употреба различитих материјала, решавање проблема које доноси уметнички процес, експериментисање и потрага за новим сазнањима доприносе развоју дивергентног мишљења, а тиме и креативности.

У извођењу ликовних активности треба поштовати индивидуалне карактеристике сваког детета, његове идеје и размишљања, као и интересовање за одређене појаве које представљају квалитетно осмишљавање наставног плана и програма. Према Балић-Шимраку (2010), оспособљавање детета предшколског узраста да ствара само, неоптерећено и без интервенције одраслих, даје нам могућност да завиримо у унутрашњи свет детета, као и могућност да дете боље упознамо и учимо од њега.

Елиот Ајзнер је допринео томе да се машта и креативност почну сматрати важним чиниоцима и у процесима мишљења, учења и сазнања, јер се управо машта и креативност доводе у везу са уметничким процесима. Ајзнер је истицао важност духовних, психичких, емоционалних и физичких, а не само интелектуалних фактора у учењу и посебно наглашавао значај учења на основу личног искуства. (Eisner, 2002)

Када се говори о перцептивно-моторном развоју у процесу ликовног васпитања, треба поменути и сложено опажање и представљање простора у деčјим ликовним радовима, што је један од веома занимљивих феномена у којем може да се испољи целокупна деčја личност. У процесу ликовног изражавања цртежом, сликом или пластичним обликовањем дете ће имати различите могућности да постепено, личним искуством схвати сложеније и све сложеније просторне односе. (Станојевић-Кастори, 1987)

Цртајући коцкице по папиру, слажући их у редове, низове, у вертикале или хоризонтале, градећи неку кулу, стуб, брдо и сл., дете ће понављањем и уклапањем једног истог облика откривати различите могућности кретања у простору. (Томпа и Белапарић, 1968)

Ликовно стварање и изражавање такође доприноси изграђивању слике о сопственој телесној схеми, која се формира и кроз разноврсне физичке активности. Искуства стечена кретањем кроз простор, у додиру са разним облицима и уочавањем односа међу појединим објектима, налазе свој израз и у производима деčјег ликовног стваралаштва. Тиме се унапређује деčја оријентација у простору, формирају геометријски појмови и повећава способност чулне дискриминације, односно осетљивост за боје, облике и просторе. (Станојевић-Кастори, 1987)

Када је у питању интелектуални развој детета, обично мислимо на повећање знања о себи и својој околини. Многи аутори истичу да дете много више зна пасивно, него што је то у стању да искаже. У ликовним радовима дете нам износи оно што је у том тренутку за њега активно знање, односно црта оно што зна, а не оно што тренутно види, због чега дечји цртежи могу да послуже и као показатељ менталног развоја. Такође је познато да се дечја интелигенција не манифестује само у графичком изражавању већ и у говорном и у другим облицима понашања и изражавања способности, јер по мерењу детаља на дечјем цртежу не можемо рећи да то иницира нужно и менталну заосталост или већу менталну зрелост. Неопходно је познавати дете, тачније његов емоционални свет, проблема са којима се суочава како бисмо знали шта га кочи да искаже оно што осећа, јер дете које зна да изражава и своја осећања може и да ужива у том изражавању. Оно на тај начин стиче поверење у себе, бива охрабрено да изражава своје сопствене мисли, осећања и идеје. Унутрашње задовољство које дете производи током ликовних активности омогућава да садржаји којима се дете бави кроз наведене активности буду смислени и важни, да му је стало до њих, што доприноси њиховом директном повезивању са дечјим животним искуством. (Luftig, 2000)

Наиме, захваљујући ликовним активностима дете може бити укључено у многе друге заједничке активности, што итекако доприноси развоју сарађивачких односа међу вршњацима. Оно посматра шта ради његов вршњак, размењује са њим искуство, саветује му нешто, помаже да нешто залепи, придржи, додаје му бојицу при заједничком раду и сл. У том заједничком раду и посматрању шта друга деца раде, дете се навикава да слуша друге, да уважава туђи рад, те на тај начин превазилази своју егоцентричност.

Као што је већ напоменуто, ликовне активности су управо једна врста игре, тачније игра са ликовним материјалима. Као што је познато да игра почива на правилима која нису наметнута и спољашња, игра представља безбедан прелазни период између детета и света, тако да деца кроз игру могу да ризикују и тестирају различите могућности. (Runco, 2006)

Како би ликовне активности имале заиста прави утицај на дечји развој, у смислу развоја сазнања, мишљења, креативности, емоција, важно је да се организују и реализују на одређен и квалитетан начин у смислу давања могућности детету да рукује

подстицајним материјалима и предметима, да постављају и проверавају сопствене хипотезе, испробавају различите исходе, тј. да самостално истражују свет око себе, без страха од грешке.

1.4.Ликовне технике и материјали

Педагогија Ређо Емилија која је заступљена у предшколским установама у покрајини Емилија Романа у Италији објашњава колико је рад са материјалима важан за процесе мишљења и сазнања. Један од основних полазишта поменуте педагогије јесте рад са различитим материјалима, као и учење путем манипулације истих. Значај се огледа у истраживању ликовних уметности и активности на предшколском узрасту, из разлога што се велика пажња придаје уметничким начинима учења, али и васпитања и образовања. Дете кроз манипулацију материјалима испитује њихова својства, карактеристике, различите начине употребе и сл. Први сусрет детета са материјалом представља уједно и први корак у процесу учења и сазнања. (Gandini, 2005)

Ликовне технике су сви материјали и начин на који их уметник користи при уметничком обликовању неког ликовног дела.

Ликовне технике се деле на:

1. Цртачке технике: оловка, угљен, пастел, туш, бајц....
2. Сликарске технике: пастел, акварел, витраж, фреска, мозаик, колаж, гваш, темпера..
3. Графичке технике: бакорез, бакропис, дрворез, ситоштампа, сува игла...
4. Вајарске технике: камен, метал, папир, жица, стакло, глина, гипс, пластика..

Ликовна уметност подразумева класичне видове визуелног изражавања, као што су цртање и сликање, вајање и графика.

Примењена уметност подразумева оне видове визуелног изражавања који имају дефинисану примену као што су: фотографија, сценографија, костимографија, дизајн и архитектура. (Каменов, 2009)

Материјали се могу поделити на :

1. Полуструктурирани материјали: глина, тесто, пластелин, песак, дас маса и сл.
2. Неструктурирани природни материјали: шишарке, лишће, гранчице, семенке, каменчићи, плута, кора дрвета...
3. Произведени материјали (рестлови): кутије, чепови, дугмад, пет амбалаже, стиропор, цд-ови...

Који су недовршени, отвореним неструктурирани и као такви омогућавају манипулисање на различите начине: могу да се комбинују, раздвајају, редизајнирају, класификују, премештају, састављају, растављају, надограђују... Не постоје унапред одређени и прописани обрасци њиховог коришћења и примене. (Крњаја, Бренеселовић, Бацковић, 2022)

Као такви они дају детету осећај моћи, изазовни су и подстичући за експериментисање, иновације, опробавање и креативна решења; подстичући за договарање и преговарање и сарадњу, планирање, преиспитивање, организовање и тестирање граница могућности. (Крњаја и др, 2022)

1.5. Пластично обликовање

„Поред изражавања линијом и бојом, као примарни облик дечијег ликовног изражавања, јавља се и ПЛАСТИЧНО ОБЛИКОВАЊЕ. Оно се развија паралелно са графичким изразом, са којим се често и допуњује. Будући да су деца и у најранијим фазама свога развоја, чим проходају, заинтересована за тродимензионалне предмете и простор у коме се они налазе, већ њихови први покушаји теже руковању њима и уношење промена у њих. Шта више, она често лакше обликују разни материјал него што цртају или сликају по папиру, јер је за то потребно више умећности и искуства.“ (Каменов, 2009:94)

Ако посматрамо најмлађу децу на обали реке како обликују у песку, играју се каменчићима или како од једног комада глине откидањем и спајањем стварају нове облике, онда нам не пада на памет да им објашњавамо неку технику спајања или

одузимања у формирању облика. Она то једноставно осећају и откривају без посебног обучавања.

Када дете обликује пластичне материјале (глину, пластелин, глинамол, тесто и др.) оно ствара дводимензионе и тродимензионе форме које компонује на њему својствен, синтетички начин, што значи да прво обликује мање делове које спаја у веће целине. Тако за фигуру прави све делове појединачно, а онда их спаја, при чему има велику потешкоћу у постизању стабилности облика и повезивања делова. У немогућности да прикаже све делове пластично, користи се исцртавањем (линијом) ситних детаља (коса, очи, усне, одећа и др.). Понесено масом материјала и техничким проблемима оно често обликује непропорционалне делове неке композиције, нарочито фигуре. Узрок овој појави може да буде и тежња да се нешто важно нагласи и истакне, а нешто занемари као небитно што дете у самом процесу одлучује иако одрасли мисле да то у стварности није тако.

.

1.6. Просторно обликовање

„Под речју простор разумемо два појма, и то: тродимензионални простор и дводимензионални простор, простор површине (...), и они одређују уметничке области, и то: дизајн у тродимензионалном простору и дизајн на дводимензионалном простору – површини. „ (Јакубин (1989:40) Тродимензионални простор је све што нас окружује и има три димензије: висину, ширину и дужину, односно дубину. Простор се обликује и одређује разним облицима које је створила природа или човек, па се тако стварају волумени у простору који чине његов саставни део. Кретање кроз простор и његово сагледавање и доживљавање захтева време, па се може рећи да је време његова четврта димензија. (Јакубин, 1989)

Истражујући тродимензионалне материјале као што су песак и слични растресити материјали, омогућавамо детету да стекне квалитетна чулна искуства. Деца обично доживљавају ове материјале у категоријама лепљиви, глатки, влажни, клизави, итд. Међутим, они им такође омогућавају да открију различите нијансе текстуре, као што су густина, лепљивост, флексибилност, итд. Дакле, искуства која омогућавају детету да

истражују и откривају особине текстуре и другог материјала, као и могућност његовог изражавања померањем у простору, имају велику васпитну вредност. (Слуњски, 2014)

2. Тема/пројекат је учење кроз истраживање

Тема/пројекта се у различитим програмима различито схвата и одређује. У Основама програма „Године узлета“ одређује се као продубљено истраживање проблематике смислене и инспиративне деци за истраживање. Да би се развијала тема/пројекат са децом као истраживање потребно је да се зна шта карактерише учење кроз истраживање, да се усмери на истраживање и да сами васпитачи истражују. Трајање теме/пројекта зависиће од тога колико је васпитач спреман да истражује и од начина на који подстиче децу на истраживање. (Крњаја, Бренеселовић, 2022)

Суштина истраживања није само у томе да васпитач одговори на постављена питања деци, него да деци омогући да осете задовољство у заједничком истраживању и да буду истраживачи. (Крњаја, Бренеселовић, 2022)

Изглед теме/пројекта који се развија са децом, а да се заснива на учењу кроз истраживање:

- Процес развијања пројекта је динамичан, није унапред у потпуности испланиран, нити га можемо реализовати као техничку процедуру или методичку обраду издвојених садржаја;
- Започиње идејом, наставаља се испробавањем и комбиновањем. То је маштовит и стваралачки процес у ком се спирално проширују идеје, акције, машта, доживљаји, а није лабораторијски модел истраживања са скупом унапред постављених процедура и хипотеза које се морају провести и доказати;
- Саставни део чини трагање, неочекивана открића и отварање нових путева истраживања, што увек доноси авантуру, узбуђење, усхићеност, задовољство, испуњеност и нова сазнања за децу и за васпитаче, насупрот устаљеним и стереотипним начином рада и решења.

- Сврха истраживања је да деца развијају истраживачки и стваралачки приступ учењу – да заједно истражују и сазнају о свету у којем живе тако што откривају и разумевају постојеће везе и односе и креирају нове, насупротив меморисању готових знања;
- Усмерени сте на долажењу до идеја и комбиновање идеја, не промишљањем, расуђивањем, а не на тражење једног тачног одговора. Кроз истраживање деца уче да има много начина на које могу сагледати и тумачити свет.
- Омогућити деци да се суочавају с непредвиђеним околностима, да изразе изненађење, запитаност. Обезбедите им поверење и сигурност, одсуство страха од грешке, а тиме што се ви стално питате и стварате могућности за истраживање, моделујете истраживачки однос у учењу;
- Кроз истраживање се долази до нових сазнања и проналазе заједничка креативна аутентична решења. Аутентичност и креативност сваког решења или продукта који осмислите са децом у истраживању је у томе што су они неодвојиви од оригиналности и креативности процеса истраживања кроз који су та решења настала, наспрам репродуковања активности и познатих решења.
- Обезбеђивање разноврсне изворе сазнања и разноврсне прилике за истраживање којима се подржавају стицање различитих искустава, омогућавати деци да износе различито тумачење доживљаја, различито разумевање и да их изражавају на различите симболичке начине;
- Обезбеђивање великог избора разноврсних материјала који децу подстичу да испробавају, разрађују идеје, да комбинују материјале и да кроз материјале представљају своју идеју;
- У истраживању увек остану нерешена нека питања или настану нова, што заузврат служи као повод за даље истраживање односно као повод за нову тему/пројекат;
- Омогућавати и подстицати децу да се договарају са другима, заједно планирају и раде заједно, преузимање иницијативе, да уочи свој допринос и поштује допринос и поштује допринос сваког учесника у истраживању.

2.1. Тема/ пројекат је истраживање проблематике смислене деци

Деца су по својој природи истраживачи и трагају за смислом. У теми/пројекту деца су коистраживачи са вршњацима, васпитачима и другим одраслима. Заинтересованост деце за истраживање одређене тематике зависи од узраста али и од целокупног окружења у вртићу које их подстиче на истраживање. (Крњаја, Бренеселовић 2022)

Децу различитог узраста заинтересују различите ствари и они користе различите начине да своје доживљаје и идеје изразе и да их комуницирају са другима. Да би деца истраживала и да би васпитачи учили шта децу заокупљује, нарочито децу млађег узраста, потребни су им стално доступни, разноврсни полуструктурирани и неструктурарни материјали, могућност избора и васпитач као посвећени учесник који запажа и који је пријамчив за њихове идеје и прихвата њихову иницијативу. То је нарочито важно за децу млађег узраста који још увек не вербализују своје идеје и предлоге, него их изражавају кроз материјале, кроз покрет и практичну манипулацију. (Крњаја, Бренеселовић 2022)

Деца показују да је њима нешто смислено за истраживање када су над нечим запитана, или кад нешто у простору или у окружењу вртића изазове код њих доживљај зачудности, усхићење, заокупља њихову пажњу, или кад им је стало да нешто направе или изведу. Деца томе приступају са жаром, пажњом и посвећеношћу која траје дуже него што ми можемо предпоставити и у томе осећају задовољство. То их покреће да се више ангажују, да испробавају различите начине решавања проблема, да траже више информација и више промишљају о начинима коришћења материјала и средства помоћу којих истражују. (Крњаја, Бренеселовић, 2022)

На пример, деца су предана кад се играју скривања и воле ту игру, због тога стално истражују нова места где се могу сакривати. Тако деца заједно са васпитачима могу да истражују од чега све могу да се направе кућице за скривање, кроз развијање идеја, испробавање предпоставки и различитих материјала. Истраживања су наставила повезивањем са вршњацима из вртића и обиласком других група у вртићу, разговарали су са децом, слушали њихове идеје и савете за прављење кућица, разгледали и

фотографисали моделе кућица које они имају у вртићу и игралисе у њиховим кућицама. (Крњаја, Бренеселовић 2022)

Када васпитач уочи иницијативу детета, или заједничку иницијативу детета и родитеља, треба да настоји да одговори на тај подстицај и усмерити истраживање ка проблематици коју дете види као смислену. То је израз партнерства и тиме васпитач показује да иницијатива детета или, детета и родитеља, прихватите на истом нивоу као вашу и да уважавате њихов допринос истраживању. Тада је потребно пронаћи везу, да се процени примереност проблематике детету предшколског узраста, да се повеже њихова идеја са претходним искуством и сазнањем које имају деца у групи. (Крњаја, Бренеселовић 2022)

2.2. Тема/пројекат се развија кроз јединство доживљаја, мисли и акција

Да бисмо подстицали учешће деце у теми/пројекту потребни је разумети како се одвија процес учења. Учење не настаје само у глави, одвојено од тела и осећања, од онога што доживљавамо и радимо. Све што настаје у чулном искуству и кроз доживљај уграђено је у слике које замишљамо. На основу слика дајемо значење ономе што учимо и добијамо нове идеје, које се комбинују, састављају и изнова прерађују кроз чулна искуства, емоције и акције. То је целовитост учења кроз јединство доживљаја, мисли и акције. Целовитост учења у вртићу називамо делање. Делање се увек остварује кроз активно чињење и кроз односе и заједничко учешће са вршњацима и одраслима. (Крњаја, Бренеселовић 2022)

Када се деци омогући да учи кроз јединство доживљаја, замишљања и акције, односно кроз делање, деца граде комплекснији однос према стварности, него кад само меморшу информације. (Крњаја, Бренеселовић 2022)

Да би се деци омогућило да уче кроз јединство мисли и акције неопходно је да им се обезбеди „непосредни ослонац“ у физичком окружењу. Ти „непосредни ослонци“ су стално доступни разноврсни материјали и сталне могућности које се обезбеђују деци да експериментишу разноврсним материјалима. Када су део инспиративног окружења и

осећају се сигурно да се упусте у истраживање, деца долазе до различитих идеја и испробавају их на различитим материјалима и предметима. При томе, деца не само да потврђују устаљено значење које се придаје тим предметима или материјалима, него им даје ново значење. На пример, картонска кутија постаје за децу аутомобил којим они управљају. Тада фокус није на физичком објекту (кутији) већ на значењу које су му дали (то је сада ауто). (Крњаја, Бренеселовић 2022)

2.3. Идеја за тему /пројекат

Идеја за тему/пројекат може да проистекне из свакодневних децијих искустава, из децијег игре, или из неке проблематике која тренутно заокупља пажњу деце и одраслих на основу различитих догађаја у вртићу или у локалној заједници. У пројекту се трага за аутентичним решењем и оно даје смисао истраживању деце и бављењу појединачним активностима. Према томе, сврха пројекта није у томе да одрасли (васпитач) води децу ка налажењу што бољег решења, већ задатак васпитача је да планира подршку процесу учења деце.

Најпре се оквирно одређује тема или почетне идеје за пројекат, а након тога васпитач планира пројекат у само неколико корака унапред и циклично наставља да планира следеће начине („Године узлета“ - Основе програма предшколског васпитања и образовања, 2019):

- планира опремање простора различитим средствима и материјалима које препознаје као инспиративне и провокативне за децу (различити предмети и материјали, справе, реквизити, апарати, полуструктурирани и неструктурирани материјали);
- планира одређену активност на основу идеје и садржаја који проистичу и везани су за пројекат, тако што планира организацију активности и начине свог учешћа у активности (дидактичко-методичко моделовање, подупирање, проширивање);
- планира потребне ресурсе и начине на које може доћи до њих;

- планира могуће начине укључивања родитеља, деце из других група, појединаца из локалне заједнице, као и погодна места у локалној заједници за истраживање и проширивање искустава (институције, организације, отворени простори).

2.4. Структура теме/пројекта

Када је у питању структура пројекта, можемо га структурирати у три фазе: отварање пројекта, развијање пројекта и затварање пројекта. („Године узлета“- Основе програма предшколског васпитања и образовања, 2019)

1. Отварање пројекта – васпитач удружује различите идеје, приче, искуства и доживљаје деце, а потом уноси тзв. „провокације“ за истраживање којима подстиче децу да постављају питања, да дају идеје и сл. Васпитач доноси материјале попут књига, енциклопедија, сликовница, реквизита којима опрема простор и мотивише децу да од куће донесу сличне ствари. Уколико је у складу са пројектом, обезбеђује посете локалној заједници (нпр. одлазак у музеј, библиотеку, на сајам...). Даје деци слободу да се играју материјалима, да постављају питања, које он потом испишу на почетни панел пројекта. У ову прву фазу васпитач може да укључи и родитеље, тако да и они могу да предлажу идеје блиске теми пројекта.

2. Развијање пројекта – то је фаза истраживања, најузбудљивија и најзанимљивија како за децу, тако и за васпитача. Заједно у тиму, деца и васпитачи, сконцентрисани на своју тему пројекта, упуштају се у авантуру истраживања, разговарају са другим одраслима, постављају питања, прегледају литературу, интернет странице, истражују материјале. Велика је добробит од истраживања за дете, јер оно кроз истраживање стиче нова искуства, конструише моделе и обрасце, рукује различитим предметима, експериментише, замишља, дискутује и сл. Важан задатак васпитача у овој другој фази је да децу стално усмерава на међусобну сарадњу, рад и истраживање у мањим групама. Такође, васпитач обезбеђује и додатну опрему и материјале неопходне за реализацију пројекта, проширује избор ресурса у локалној заједници, затим подстиче децу да истражују на разне начине, али и из различитих извора. Може и да укључи децу у само

документовање, где деца на себи својствен начин документују своје идеје за свој портфолио. У фази развијања пројекта васпитач са децом прати ток истраживања, бележи шта су до сада истражили, планира даље кораке...

3. Затварање пројекта – у овој последњој фази се истиче практична примена искустава и знања стечених током пројекта. У овој фази и деца и васпитачи могу да сагледају како су истраживали, шта сматрају најбитнијим у истраживању, како су које проблеме решавали и сл. Могу да сагледају себе као истраживаче, али и да своја истраживања представе другој деци, родитељима или члановима локалне заједнице, али и да развијају различите форме представљања „приче о пројекту“. Васпитачи и деца могу да организују и „славље пројекта“, при чему васпитач помаже деци да нпр. направе позивнице за родитеље, другу децу или чланове локалне заједнице, где има потом представљају своје подухвате током реализације пројекта. Прича о пројекту је заједнички документ о искуствима деце током пројекта. Завршна прича је у једну руку ретроспектива развијања пројекта онако како га виде деца и васпитач. Кроз завршну причу о пројекту приказују се дечја искуства која су они стекли током пројекта и демонстрирају се њихова умећа. Причу о пројекту обавезно прате и фотографије деце којом документује реализовану тему/пројекат.

Пројекат може да траје неколико дана, недеља или чак месеци. Трајање пројекта зависи од дечје заинтересованости, али и изазова које он представља за децу. Васпитач је онај који обезбеђује довољно времена да се деца ангажују у истраживању. Он тако процењује време неопходно за сваку фазу пројекта.

Када су у питању места реализације пројекта, препоручљиво је, у складу са могућностима да буду што више изван вртића, на аутентичним местима, различитим институцијама, културним просторима и сл.

Мапа и план пројекта су „средства“ намењена васпитачима. Она представљају водич у самом креирању пројекта, што подразумева и све три фазе пројекта, али нису образац који се попуњава унапред и који мора дословно да се следи. Васпитач кроз мапу пројекта сагледава процес истраживања, има преглед оријентационе целине у

истраживању, припрема следеће кораке у истраживању, са децом дели своје идеје и предлоге и сл.

2.5. Прича о теми/пројекту и тематски/пројектни портфолио

Прича о теми је наративни запис васпитача о томе како је започета тема/пројекат, како се развијала и завршила. Прича садржи текст као и фотографије којима се илуструју различите ситуације истраживања у оквиру теме/пројекта, почетни и процесни панони као и продукти деце, васпитача, родитеља и других учесника у теми/пројекту. (Крњаја, Бренеселовић 2022)

Прича о пројекту садржи: („Године узлета“- Основе програма предшколског васпитања и образовања 2019)

- **НАСЛОВ** - назив пројекта може бити формулисан као, на пример, метафора или као кратки исказ детета, или назив који су предложили деца и васпитач.

- **УВОДНИ ДЕО** – васпитач укратко описује како је дошло до покретања пројекта, промену у простору и уношење материјала који подстичу децу на истраживање, како су родитељи позвани да се укључе у пројекат.

- **РАЗРАДУ** – опис развијања пројекта. У опису активности и ситуација потребно је да васпитач прави избор, јер није могуће описати све ситуације и активности током трајања пројекта. У избору васпитач настоји да прикаже:

1. „нит“ пројекта,

2. Заснованост изабраних активности и ситуација.

Ток истраживања у пројекту документован је фотографијама и текстом (описом и коментарима васпитача, коментарима деце, коментарима родитеља, других учесника) који одражавају њихову ангажованост и учешће у пројекту.

- **ЗАВРШНИ ДЕО** – васпитач описује затварање пројекта.

- **ЗАПАЖАЊЕ ВАСПИТАЧА** – на самом крају описа развијања пројекта васпитач уноси своја запажања о пројекту. Посебно су значајне ситуације и искуства за учеснике

пројекта, испуњеност сопствених очекивања, тешкоће, као и увид који ће служити за развијање следеће теме/пројекта.

Слика 1.: Прича о теми/пројекту

Развијање реалног програма кроз теме/пројекат документује се кроз тематски/пројектни портфолио. Тематски/пројектни портфолио чини:

- план теме/пројекта;
- документовање процеса развијања теме/пројекта паноима, панелима и инсталацијама у простору;
- причу о теми/пројекту. (Крњаја, Бренеселовић 2022)

План је ко тема/пројекат „израћавајући“ и настаје постепено, због тога што кроз план стално настојите да повезујете проживљено искуство деце у претходним ситуацијама у истраживању са новим могућностима које осмишљавате и креирате а којим проширујете то истраживање. (Крњаја, Бренеселовић, 2022)

Када започнете са планирањем запишите оријентациони назив теме/пројекта, датум почетка и кратко образложење повода за покретање теме/пројекта. У план упишите све изворе сазнања које ви истражујете везано за проблематику теме/пројекта. Планирајте само две, три активности унапред. Планирајте разноврсне природне, полуструктуриране и неструктуриране материјале и релативе које деца истражују у активностима. Планирати барем један начин учешће породице и место у локалној заједници на ком ће се

истраживати. Планирати само неколико корака унапред и циклично настављати са планирањем опремања простора различитим средствима и материјалима који су инспиративни и провокативни за децу. (Крњаја, Бренеселовић 2022)

Оријентациони назив теме/пројекта: **Воздух кроз Земљу**

Како је дошло до теме/пројекта:
Иницијално смо се сагласили у сарадњу са наставником. Деца су фанатична раније са родитељима а неки су први пут у посету парку. Поседују лажну децу су прелистали велике камене стеларе, „Палладије“ на којима смо се изградили, а ми смо имали списак имена познатих Земљаца. Писали су на суочи, тражили да им штампача имена, где су живели у Земљу. Почели су једни другоме да причају где све они иду у Земљу да се играју и која места обилате. То ме је подстигло да почнем да истраживају оред у којем живимо.

Датум почетка:			Датум завршетка:	
Извори знања за васпитача	Познато и деја о активности и начину учешћа васпитача	Потребни материјали и ресурси	Учесће породице и других учесника	Места у ЛЗ
Књига: „Земун некад и сад“, „Земунске слике“, Брошуре „Провокације у грајекту“, Пинтерест – идеје, моделе	Објектима у једној фотографије и фотографије Земун и то дана деца да разговарају и претпостављају различита места у Земљу	Штампаче фотографије, старе разговоре, фотографије карта, материјали за монтажу, албуми, цртежи, каменчићи, велики папир за испис каталог	Брижљиви из вртића који су правили Земунку регистру, Библиотекар, Пазна родитељима „Познате са нама кроз Земљу“	Библиотека, Објекти у окружењу вртића
	Идеја у драмској библиотечкој за позивајући мисли о Земљу			
	Покретање са другим планирање и постављање основе за моделу кроја у којем је вртић			

Слика 2.: Пример почетка планирања у пројекту

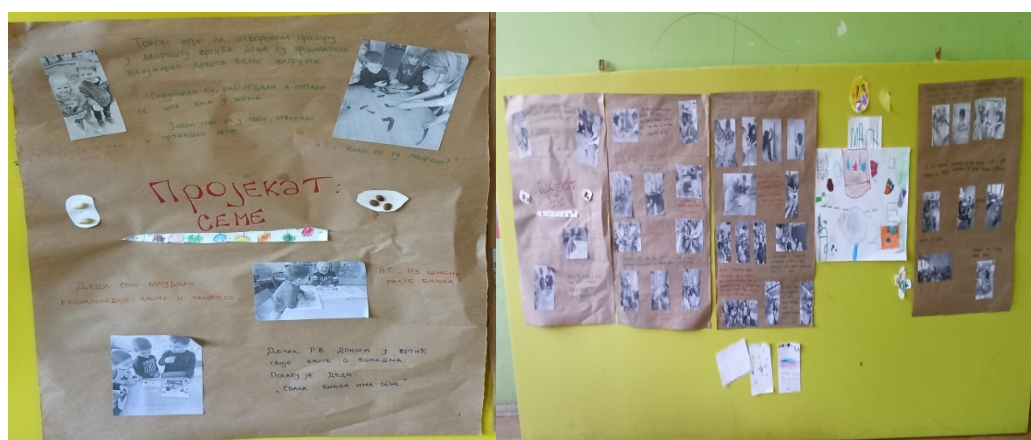
Између планирања и писања приче о теми/пројекту континуирано се документује процес развијања теме/пројекта криз паное, панеле и инсталације у простору. (Крњаја, Бренеселовић 2022)

Панои су оивичене површине намењене за излагање, израђене од различитих материјала, папира, плуте, стиропора, картона, стакла, плексигласа. (Крњаја, Бренеселовић 2022)

Кроз почетни пано васпитач са децом документује отварање теме/пројекта. Почетни пано садржи: почетни назив теме/пројекта; фотографије, постере, плакате, укључујући и оне који су постављени као провокације; дечији продукти којима деца представљају своје искуство и доживљаје са кратким коментаром деце. (Крњаја, Бренеселовић 2022)

Кроз процесни пано васпитач и деца документују ситуације у којима продубљују своје истраживање и нове могућности које се стварају за истраживање у развијању

теме/пројекта. Процесни панои могу да садрже: фотографије различитих ситуација у којима деца истражују, заједно нешто стварају; фотографије места и ситуација заједничког учешћа деце са другим одраслима и децом изван вртића уз кратак коментар васпитача; фотографије или продукте заједничког рада родитеља и деце; дечије радове настале у развијању теме/пројекта (Мапе, скице...) уз коментар васпитача забелешке које деца праве са васпитачима. (Крњаја, Бренеселовић 2022)

Слика 3.: пример почетног и процесног паноя

Панели су веће површине од паноя, чија основна намена најчешће не служи излагању. То су на пример, доњи делови зида, дрвене зидне облоге или облоге на степеништу, ниске преграде и сл. (Крњаја, Бренеселовић 2022)

Слика 4.: Панели кроз тему/пројекат

Инсталације су све тродимензионалне конструкције које васпитач поставља са децом у простору којима се документује одређени садржај и комуницира значење везано за развијање реалног програма.

Слика 5.: Инсталације у пројекту

2.6. Игра кроз тему/ пројекат

Као битна ставка развијања теме/пројекта истиче се ИГРА. За игру можемо рећи да је она за дете незаменљив начин учења од првог дана живота, али је исто тако и природан начин којим дете има могућност да истражује и сазнаје о себи и свету који га окружује. Игра је спонтана активност која је сама себи циљ, али је она и припрема детета за живот. Задовољство које је последица игре је једини свестан разлог због кога се дете игра.

Игра је детету начин на који приступа свету и највиша форма истраживања. Игра је детету простор самопотрђивања и испитивања својих граница и моћи, осећања испуњености, оствареност и посвећеност. (Крњаја, Бренеселовић 2022)

Када говоримо о дечјој игри, то је активност која је у исто време и игра и рад, јер игра утиче на све аспекте дечјег развоја, као што су: сензомоторни, когнитивни, емоционални, морални, социјални, као и на развој говора.

Дете кроз игру истовремено и ослобађа, али и развија своја осећања тиме што стално доживљава нови однос према разним игровним активностима, према друговима у

групи, према спољном свету и самом себи. Кроз игру, дете се учи интеракцији, комуникацији и сарадњи са другима, учи се да прима, али и да даје и дели са другима.

У игри дете прерађује и присваја стечена искуства и постаје их свесно. У њој се остварује интериоризација практичних радњи, односно превођење практичне у рефлексивну интелигенцију. Савремени предшколски програми, у оквиру своје концепције, схватају игру као специфичан и посебно вредан облик учења предшколског детета. (Мијаиловић, Дедај, 2018)

Интегрисање игре у пројектни приступ учењу васпитач може подржати кроз три типа игре: отворену игру, проширену игру и вођену игру. Отворена, проширена и вођена игра се увек могу комбиновати, што зависи од деце и врсте интеракције коју васпитач развија са децом. (Mackenzie et al., 2014)

Према Крњаји и Бренеселовић (2017):

Отворена игра деци даје могућност да према сопственој иницијативи истражују на креативна начин материјале који се користе у пројекту и граде илузорни план у игри. Васпитач се фокусира на припремање средине и праћење игре, уз минимално укључивање у игру. У отвореној игри васпитач:

- Континуирано обезбеђује различите материјале који су у вези са пројектном, који су лако доступни деци и које деца истражују или испитују на нов начин (природни, неструктурирани, структурирани материјали);
- Организује физичко и социјално окружење којим подржава уважавање разлика у игри;
- Обезбеђује мултисензорна помогала за игру деце са сметњама у развоју;
- Организује простор у складу са пројектом који је подстицајан за игру;
- Помаже да се после игре сачувају започета конструкција или материјали како би се користили у другим активностима у пројекту;

- Обезбеђује деци довољно времена за игру и не намеће исте временске блокове за игру свој деци, него избор препушта деци;
- Посматра игру и настоји да разуме контекст игре, прати реакције и идеје деце и интегрише их у пројекат;
- Обезбеђује артефакте (предмете, сликовнице, вишејезичне материјале) различитих културних група којима се подстиче заједничка игра деце.

Проширена игра подразумева да васпитач подржава игру сопственим учешћем, укључујући се у игру као саиграч. У проширеној игри васпитач:

- Моделује употребу одређеног материјала из пројекта у игри;
- Представља игру и њена правила;
- Моделује превазилажење родних и културних стереотипа у игри;
- Прави пред децом реквизите за игру и користи га у игри и у другим активностима у пројекту;
- Предлаже алтернативне, нове улоге за децу;

У вођеној игри васпитач има планиране интеракције током игре тако да иницира и усмерава игру, при чему се договара са децом и пази да не наруши основне принципе игре и игровни план деце. У вођеној игри васпитач:

- Подстиче адекватно коришћење опреме и средстава у исраживању;
- Подстиче игре мултисензорним материјалима;
- Отвореним питањима продубљује постојећа искуства деце или играњем улоге моделује одређени образац понашања;
- Подстиче децу да користе матерњи језик у игри;
- Учи децуу групи игре којих се играју деца из различитих култура света;

- Повезује игру и ритуале различитих култура света;
- Нуди концепт игре и формира парове и групе деце који ће се заједно играти;
- Води рефлексивни дијалог са децом истичући вредност и етику у игри;
- Записује сценарио игре, а затим помаже деци да се договоре око улога и да се играју, нпр. тако што чита сценарио и подсећа децу.

За пројектно учење је изузетно важно да се деци током дана обезбеди довољно времена да се друже, истражују, да се играју, да сви заједно разговарају и слушају једни друге. Временски континуитет подстиче децу да праве планове шта ће радити и пружа деци осећај сигурности и самоконтроле. (Крњаја, Бренеселовић, 2017)

Омогућити деци да у игри проширене намену материјала које користе у теми/пројекту и да им дају нова симболичка значења. Обезбедити деци да су им што више материјали, средства, које користе у теми/пројекту стално доступни, јер тиме омогућавамо деци да у отвореној и проширеној игри праве различите варијације и користе их на симболички начин. Треба уносити више неструктурарних и мултифункционалних материјала и истовремено смањити количину готових играчака. (Крњаја, Бренеселовић, 2022)

2.7. Просторно стваралаштво кроз тему/пројекат у вртићу

На основу горе наведеног, можемо закључити да дете кроз пројектни приступ остварује бројне добробити које одражавају суштину развоја и учења, што подразумева да је дете биће које истовремено јесте и бива – кроз оно што постаје и оно што ће бити, тако да подржавати добробит детета значи истовремено пројектовање циљева на будућност и разумевање шта је добробит за дете у реално постојећим околностима. (Године узлета - Основе програма предшколског васпитања и образовања, 2019)

Просторни пројекти у вртићу представљају креативан начин осмишљавања дечјих ликовних активности и игре, кроз које они усавршавају своја знања и вештине, стварају

нека нова искуства и уче се сарадњи и решавању проблема. Они детету дају могућност активног деловања у процесу учења и упознавања света који га окружује.

Код пројектног рада средиште заузима индивидуална активност деце. Битно је успоставити однос сарадње јер на темељу тога васпитач и деца заједно конструишу план реализације пројекта. (Зупанчић, Дух, 2009)

Ликовни пројекти у вртићу се могу схватити као пројекти конструктивног типа у које продукт настаје током стваралачког процеса, где циљеве одређује васпитач заједно са децом. Тако се остварује опуштенији и демократски однос између деце и васпитача. Деца и васпитачи су активни носиоци васпитно – образовног рада у свим фазама пројектног рада, те се подстиче много међусобне сарадње што је могуће захваљујући демократској клими. (Новак, 1990)

Како би пројекти везани за просторно стваралаштво имали што боље резултате, потребно је осмислити средину богату креативним ликовним подстицајима, који ће дете мотивисати и подстаћи на стварање.

Полазећи од децијих стваралачких могућности, педагошки поступци морају се темељити на доживљајима деце, на култивисању естетског сензибилитета и креативних способности, чиме се омогућава пунији и богатији ликовни израз. (Каменов, Филиповић, 2009)

Неки од водећих циљева просторних пројеката у предшколском васпитању и образовању везани су за: развој ликовно – креативних способности, креативног мишљења, упознавање материјалне и социјалне средине, али и развијање позитивног односа према себи, другима и околини у којој дете борави. Врло је важно укључивати дете у просторне пројекте јер се тако остварује и индивидуалност детета и подстиче се његова самосталност при решавању проблема у реалном животу. Битна ствар је да просторне активности треба да буду у складу са узрастом деце, али и у складу са њиховим тренутним интересовањима.

Просторно стваралаштво и све његове аспекте не треба посматрати само као стручно ликовно подручје, већ и као један развојно – образовни процес чиме се утиче на ниво културе сваког детета.

Сам просторни пројекат произилази из одређене ситуације или интереса који се спонтано јавио у васпитно – образовном процесу и води ка постављању одређених циљева. Процес реализације просторног пројекта треба да се темељи на подстицању ликовних способности, али осталих способности које се могу развити током овог процеса

У спровођењу просторних активности са децом нема места правилима, законитостима и критикама. Јер се управо њима гаси креативност, слобода, самопоуздање и радозналост.

Сам процес стварања током ликовних пројеката укључује знање и искуство које је дете стекло учењем, односно истраживањем своје околине. Истраживањем у реализацији пројекта дете упознаје нова решења, развија нове идеје, али исто тако и усмерава на нове препреке, нове проблеме које ће покушати да реши. На тај начин дете ствара нове технике решавања проблема, а уједно оно реализује пројекат на оригиналан начин, стварајући сопствени продукт. Тачније, дете наилази на неки ликовни проблем, прикупља информације о њему које му могу помоћи у његовом решавању, затим следи истраживачка активност детета којом оно спаја спознато у ново откриће. То нам указује да су учење и стваралаштво међусобно повезани. (Херцег, Рончевић, Карлаварис, 2010)

Продукти просторног стваралаштва кроз пројектни приступ у вртићу се могу схватити као пројекти конструктивног типа у којем продукт настаје током самог стваралачког процеса, где циљеве одређују васпитачи заједно са децом. На тај начин деца и васпитачи граде партнерске односе као и опуштенију сарадничку атмосферу.

Просторне активности могу бити започете од стране детета, у којима дете самоиницијативно започиње са ликовним изражавањем при том бирајући ликовно средство које му је на дохват руке. А с друге стране, могу бити започете од стране васпитача, који изнад свега прати деље интересе, који имају своје циљеве и задатке. Према томе, сматра се да се просторне активности могу сврстати у две групе. Прва група активности представља богат извор информација о детету, његовим могућностима, жељама, мислима, потребама... док друга група активности детету даје прилику да слободно изрази своју особеност, али да при томе усвоји и нешто ново.

2.8. Улога васпитача у теми/пројекту

Велику улогу у развоју теме/пројекту има и васпитач. Пре свега, васпитач треба да тежи тзв.целоживотном образовању и учењу, истраживању сопствене праксе, развијању сопствених компетенција и подстицању интеракције међу децом. Такође, треба бити свестан чињенице да је осећај за просторно стваралаштво с једне стране природан и урођен, док се с друге стране осећај за лепо стиче развојем и процесом учења.

Оно што се сматра као главни задатак васпитача јесте да води рачуна о избору материјала који ће понудити деци, о организацији простора који детету омогућава да самостално изабере боју, материјале и подлоге на којима ће радити, али и да када је неопходно упутити децу у коришћење материјала и прибора.

Путем пројеката који су базирани на истраживању ликовних техника и материјала, васпитач боље упознаје дете и може утицати на његов целокупни развој, јер деца путем ликовних активности изражавају своје психичко и социјално стање.

Васпитач је веома важна карика, спона између детета и материјала и услова које дете има у вртићу. Он мора познавати природу и облике децјег ликовног изражавања, свако дете као посебну личност, као и све могућности ликовног обликовања одређеним материјалима, па према томе предвидети одређене поступке. Деци треба омогућити пуну слободу и самосталност у развијању сопствених замисли, али и уз сталну подршку и помоћ, ако то затреба. Васпитач треба да им обезбеди прилике за упознавање са мноштвом најразноврснијих материјала, који ће деловати подстицајно и утицати на дете да се изражава што богатије, потпуније и преданије. (Станојевић-Кастори, 1987)

Родитељи (старатељи) представљају примарне партнере деце, те тако за васпитаче представљају богати извор информација. Васпитач у њима види сараднике током реализације пројеката. Будући да је сваки родитељ јединствена особа и има своје интересе и занимања, васпитач у њима може видети извор помоћи, око прикупљања материјала, средстава и помагала, који ће осигурати финансијску, економску помоћ са циљем реализације пројекта. Исто тако, и родитељи могу износити своје предлоге и идеје васпитача за ликовни развој деце. (Херцег, Рончевић, Карлаварис, 2010)

За саму реализацију пројеката везаних за ликовно стваралаштво неопходно је пре свега створити погодну комуникацијску климу којом се подстиче управо развој ликовног сензибилитета код деце. А за остваривање такве климе важно је обезбедити добре ликовне материјале, одговарајући простор за рад, светлост, средства, помагала и сл. (Карлаварис, 1991)

Важно је да васпитач има поверење у децу и да верује у њихове могућности решавања ликовних идеја и проблема. Управо таквим приступом децу третира као равноправне чланове који су способни самостално да истражују. Васпитач након посматрања и ослушкивања дејих потреба треба предложити више ликовних техника од којих ће деца изабрати ону која их највише интересује.

Ликовно стваралаштво није могуће без креативног односа према проблему обликовања, без обзира на узраст. Због тога се треба имати у виду и процес креативности, који је такође слојевит. Такође, васпитни рад у предшколском узрасту се не може остварити ни ако не уважи, као што је већ напоменуто, дејја потреба за игром, која такође има одређене структуре и процесе. То подразумева, да осим стварања услова за рад, става васпитача, културне традиције и други фактори утичу на дејје ликовно стваралаштво, па се из тог разлога оно испољава и на различите начине и у најразличитијим видовима.

Када смо већ поменули креативне процесе, можемо рећи да они обухватају следеће: критичко сакупљање информација, учење, инкубацију, импровизацију, скицирање, трагање за идејом и сл.

У сваком пројекту, васпитач се треба придржавати следећих правила, односно принципа рада, а међу најважнијима се издвајају (Херцег, Рончевић, Карлаварис, 2012):

- принцип слободног ликовног изражавања;
- принцип систематичности и поступности;
- принцип примерености узрасту детета;
- принцип апстрактности;

- принцип јединства теорије и праксе.

Сви наведени принципи треба да буду подједнако заступљени и поштовани током реализације у сврху што квалитетнијег стицања знања и искуства код деце.

Креативност се може развијати путем ликовних пројеката и тако подстицати жељу за истраживањем, јер се на тај начин буди осећај чуђења и дивљења који је главни за развој креативности. Када дете доживи тај осећај, у креативном стваралаштву долази до одсуства стреса и бриге те се ствара баланс између изазова и вештина. Из тог разлога је потребно имати на уму да се у развој и образовање уведе што више могућности управо за тренутке „чуђења“ и занесености, како се знатижеља и интерес код деце не би угасили.

2.9. Просторно – материјално окружење у вртићу

Ликовне активности пружају деци веома велике могућности да се сретну са најразноврснијим ликовним материјалима (цртаћим, сликарским, вајарским и другим), а то богатство материјала буди и подстиче дечји интерес за поједине садржаје и жељу да их ликовно представе. Различити ликовни материјали, до којих предшколско дете долази случајно или му се они понуде, представљају снажан изазов да се дотакну, пробају, испитују, а продукти који настају као резултат овог истраживања представљају за дете велику радост која га даље подстиче да то своје искуство непрестано богати и проширује. (Станојевић-Кастори, 1987)

За простор кажемо да је „трећи васпитач“, а окружење вртића је извор учења за дете. Марија Монтесори је кроз свој рад истицала како простор треба да буде прилагођен детету како би оно могло самостално да учи, а притом да што мање зависи од одрасле особе.

Хендрик (1986) наводи „Све што је присутно у дечјем окружењу, па чак и просторно уређење, поручује деци како се у њему живи. Материјали који су одржавани и смештени на отвореним полицама говоре да су вредни њихове позорности и да се њима могу самостално послужити, а празно место, настало на полици, олакшава им да их након употребе врате тамо где припадају.“

Физичко окружење игра битну улогу у самом пројектном планирању, поготово када је у центру пажње ликовно стваралаштво. Физичко окружење на директан начин обликује положај детета у програму, а односи који проистичу из тог физичког окружења чине непосредну средину за учење. (Бренеселовић, Крњаја, 2017)

Најпре је неопходно деци обезбедити подстицаје, тачније неопходне материјале и средства, који ће активирати дењу знатижељу и пробудити им мотивацију. Такође, деци треба дати простора да самостално стварају и реализују постављене циљеве, а улога одраслог огледа се у подстицању деце према оригиналним решењима.

Доступни материјали треба да омогуће деци слободу изражавања на различите начине, користећи различите ликовне технике. У вртићу деца користе различите материјале као што су боје, оловке, фломастере, водене боје, темпере... Они цртају, сликају, секу, лепе, наносе боје на различите материјале, раде са различитим средствима, попут четкица, сунђерчића или сликају прстима. У својим ликовним активностима могу да користе папире различите дебљине, величине, картоне и сл.

Деца имају различите интересе и различитих су развојних могућности, стога им богатство различитих материјала осигурава различите изборе. Мноштво неструктурираног и полуструктурираног материјала, различити ликовни материјали и реквизити, који могу да се користе на различите начине и који омогућавају различите начине изражавања управо подстичу развој ликовног стваралаштва и дају могућност експериментисања.

На васпитачу је да стално реструктурира, развија, осмишљава и богати простор, те тако омогући детету различите начине ликовног изражавања. Сам простор треба да буде организован тако да деци обезбеди предвидљивост и сигурност тј, да тачно знају где шта стоји, те да могу да буду самостални, али и да им се пружи могућност за истраживањем.

Када је у питању ликовно стваралаштво, радне собе треба да имају своју просторну целину за визуелно истраживање којима несметано и по својој жељи могу да бораве. Васпитач заједно са децом ће просторну целину за визуелно истраживање оплеменити разним материјалима, средствима, помагалима, која ће деци дати прилику за креативним изражавањем. Свакодневно им уноси у радну собу „зачудства“, те посматра њихове реакције на исте и притом се не намеће. Нпр. васпитач неопажено може да унесе комаде

жице и остави их у стваралачки кутак и само посматра децу и њихово деловање. Наравно да ће та жица децу подстаћи на неко истраживање и стварање, те ће они уз помоћ ње правити разне облике, што управо представља чин „стварања“.

3. Методологија рада истраживања

3.1.Проблем истраживања

Проблем који ће се истраживати у овом раду јесте могућност како се кроз развијање теме/ пројекта у предшколском васпитању и образовању подржава и користи просторно пластично обликовање.

Основни појмови/кључне речи: просторно – пластично обликовање, тема/пројекат, деца предшколског узраста, васпитачи, вртић

3.2. Предмет истраживања

Предмет овог мастер рада је испитати могућност како се кроз развијање теме/ пројекта у предшколском васпитању и образовању подржава и користи просторно пластично обликовање. Да ли можемо кроз пројектно планирање, као нови приступ учењу деце предшколског узраста, омогућити да кроз истраживање како самостално тако и са другом децом и одраслима, стичу нова искуства, цртају, конструишу ,сликају, рукују различитим обликованим и необликованим материјалима, истражују нове материјале, експериментишу истим кроз игру на креативан начин.

3.3.Циљ и задаци истраживања

Циљ овог истраживања је испитати могућност како се кроз развијање теме/ пројекта у предшколском васпитању и образовању подржава и користи просторно пластично обликовање.

Задаци истраживања су:

- Испитати на које начине васпитачи подстичу развој просторног стваралаштва код деце;
- Испитати које материјале васпитачи најчешће користе у свом раду;
- Истражити структуру и опремљеност простора (радне собе) у смислу доступности и разноликости материјала подстицајних за развој просторног стваралаштва;
- Истражити могућности подстицања просторног стваралаштва деце кроз развијање теме/пројеката у вртићу

3.4.Методе и поступци истраживања

Метода која је кориштена током овог истраживања је дескриптивна метода. Дескриптивна метода у педагошким истраживањима служи за описивање педагошких појава, а коришћена је при анализи и интерпретацији резултата истраживања и извођења закључака. Истраживање је реализовано помоћу анкете упитника – google upitnika

3.5.Технике и инструменти истраживања

У сврху израде мастер рада за прикупљање података биће примењена техника „Анкетирање“. Поред тога, коришћења је и техника скалирање, која се најчешће користи за испитивање ставова и мишљења о некој појави. Инструмент је анкетни упитник који се налази у прилогу. Упитник је намењен васпитачима и у потпуности је анониман и добровољан. Инструмент чини 18 питања, од којих су 4 питања општег типа и односе се на полну, старосну структуру, ниво образовања и стаж у предшколској установи, док преосталих 14 питања садрже питања и ставове на тему рада. Уводни део садржи кратко упутство, податке о истраживачу, као и циљ истраживања. Упитник је самостално конструисан за потребе истраживања.

3.6. Популација и узорак истраживања

Истраживање је реализовано у Кули, у предшколској установи „Бамби“. Узорак овог истраживања чини 20 васпитача. Предшколска установа ради по пројектном планирању у чије су активности укључени и родитељи.

У фази евалуације и рефлексije, на основу добијених података истраживања упитника васпитачима биће дати одговори на постављен циљ истраживања, односно сагледане могућности развијања просторно пластичног обликовања деце кроз развијање теме/пројекта у вртићу. Добијени подаци ће бити обрађени квалитативно и квантитативно, како би се добијени резултати могли што боље сагледати и анализирати, а потом и применити у пракси, те исту и унапредити.

У оквиру овог истраживања узорак, односно, део популације на ком се обавља истраживање чине 20 васпитача запослени у предшколским установама које се налазе на територији општине Кула.

Полна структура испитаника приказана је табеларно (Табела 1).

Табела 1: Полна структура испитаника

Пол	f	%
Мушки	0	0%
Женски	20	100%
Укупно	20	100%

Увидом у резултате који су приказани у Табели 1 уочавамо да је највећи проценат испитаника – учесника у истраживању женског пола (100%).

У табели 2 представљени су подаци о старосној структури анкетираних васпитача.

Табела 2: Старосна структура испитаника

Старосна структура	f	%
До 30 година	1	5%
Од 31 до 40	5	25%
Од 41 до 50	12	60%
Преко 51 годину	2	10%
Укупно	20	100%

На основу података из Табеле 2 може се уочити да највећи проценат испитаника васпитача припада старосној доби од 41 до 50 година (60%); мањи проценат васпитача (25%) припада групи старосне структуре између 31-40 година; 10% испитаника је старији од 51 године, док најмањи проценат испитаника, свега 5% припада групи до 30 године старости.

Кроз спроведено истраживање настојало се доћи и до података који указују на ниво, односно степен образовања анкетираних васпитача. У Табели 3, дат је приказ добијених резултата.

Табела 3: Ниво образовања – степен стручне спреме

Степен стручне спреме	f	%
Виша школа	1	5%
Висока школа	8	40%
Специјалистичке студије	4	20%
Академске студије	2	10%
Мастер студије	5	25%
Укупно	20	100%

На основу података из Табеле 3. добијени подаци нам указују на следеће: међу анкетираним васпитачима највећи проценат 40% има завршену „Високу школу“; 25% испитаника има завршене „Мастер студије“; 20% васпитача има завршене „Специјалистичке студије“; 10% испитаника има „Академске студије завршене“ ; док 5% испитаника има завршену „Вишу школу“.

Наредна Табела 4, приказују укупан радни стаж васпитача у предшколским установама.

Табела 4: Укупан радни стаж у предшколској установи

Укупан радни стаж у ПУ	f	%
До 5 догодина	6	30%
Од 5 до 15 година	6	30%
Од 16 до 20 година	3	15%
Преко 20 година	5	25%
Укупно	20	100%

Подаци који су приказани у Табели 4 нам указују да највећи број испитаника 30% има укупан радни стаж у предшколској установи у периоду трајања до 5 година и исто 30% од 5 до 15 година радног стажа; 25% испитаника има преко 20 година радног стажа, а од 16 до 20 година радног стажа имају 15% испитаника.

3.7. Организација и ток истраживања

Креирање упитника у „Google document“-у извршено је након дефинисања проблема, проналажења, анализе и селекције постојеће литературе, избора инструмента за прикупљање података и прикупљање дозвола за спровођење истраживања. Упитник је реализован „online“.

Након добијених детаљних упутстава о циљу и начину испитивања, васпитачи су попуњавали упитник са својих доступних уређаја (мобилних телефона/компјутера/таблета). Попуњавање упитника је било у потпуности анонимно. Након прикупљања података од стране испитаника, могло се приступити сређивању добијених одговора, статистичкој обради, а потом и дескриптивној анализи добијених података.

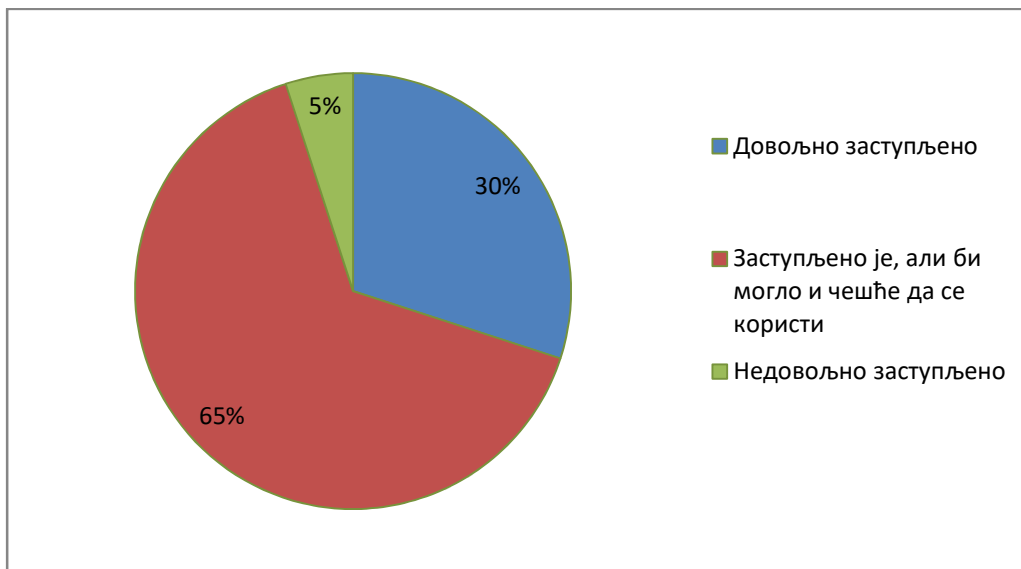
3.8. Статистичка обрада података

Подаци добијени помоћу инструмента истраживања обрађени су помоћу статистичког софтверског пакета. Добијени резултати анкете приказани су фреквенцијама и процентуално. Резултати добијени анкетним упитницима приказани су табеларно и графички путем графика.

3.9. Резултати упитника за васпитаче

У оквиру овог поглавља дат је приказ резултата одговора васпитача на питања из упитника која се односе на саму тему рада, као и на степен слагања са датим тврдњама.

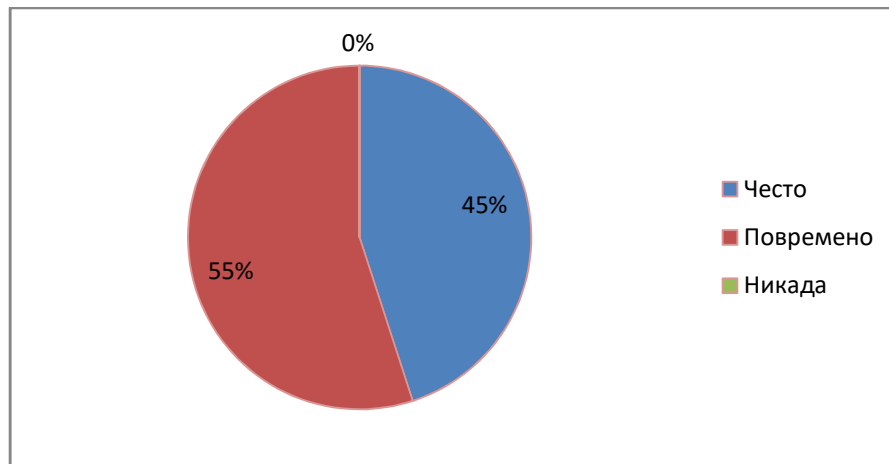
На графикону 1 дат је приказ одговора који су дали васпитачи на питање из упитника које гласи „По Вашем мишљењу коришћење просторно-пластичног обликовања у вртићу је?“

Графикон 1. Одговор на питање „По Вашем мишљењу коришћење просторно-пластичног обликовања у вртићу је?,,

Циљ овог питања био је да се испита да ли васпитачи сматрају да ли се у вртићима користи просторно-пластично обликовање. Као што може да се закључи на основу резултата приказаних на Графикону 1, 30% васпитача сматра да је довољно заступљено, 65% васпитача сматра да је заступљено, али би могло и чешће да се користи, док 5% васпитача сматра да је недовољно заступљено.

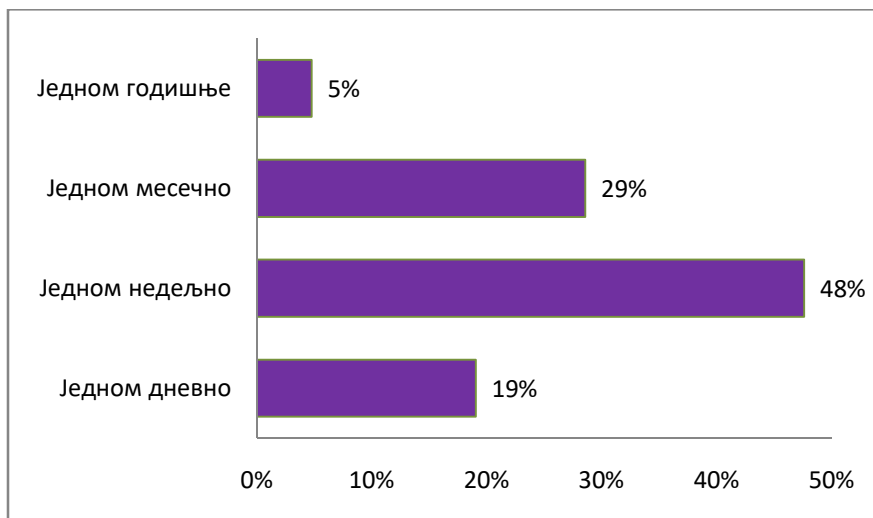
На Графикону 2, дат је приказ одговора на питање „Да ли у Вашем раду користите технике просторно-пластичног обликовања?“

Графикон 2. Одговор на питање „Да ли у Вашем раду користите технике просторно-пластичног обликовања?“

Циљ овог питања био је да се испита да ли васпитачи у свом раду користе технике просторно-пластичног обликовања. 45% васпитача се изјаснило да често користи у свом раду технике просторно-пластичног обликовања, 55% васпитача се изјаснило да повремено користи у свом раду технике просторно-пластичног обликовања. Док се за опцију да никад не користе у свом раду технике просторно-пластичног обликовања нико није изјаснио.

На Графикону 3. дат је приказ одговора на питање „Колико често користите технике просторно-пластичног обликовања?“

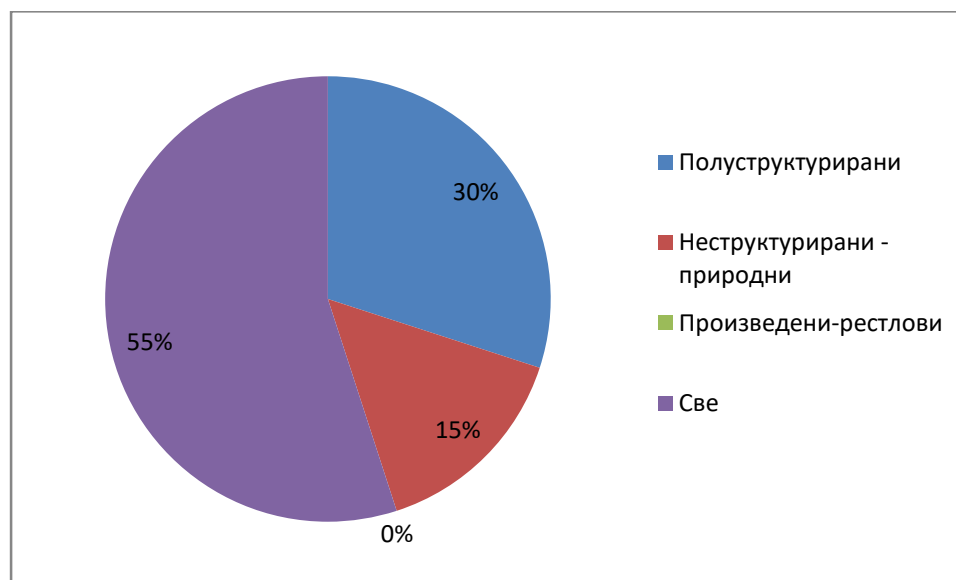

Графикону 3. одговора на питање „Колико често користите технике просторно-пластичног обликовања?“

Основни циљ овог питања био је да се утврди колико често васпитачи у раду примењују просторно-пластично обликовање. Добијени подаци (Графикон 3) указују да највећи проценат испитаника 48% бар једном недељно користе просторно-пластично обликовање, 29% примењује неку од активности једном месечно; 19% активности примењује једном дневно; 5% васпитача тј. само 2 васпитача су као одговор на ово питање навели „једном годишње“.

Питањем „Коју технику просторно - пластичног обликовања најчешће користите у Вашем раду?“ које је било карактера да анкетирани васпитачи допишу свој одговор, добили смо мноштво различитих одговора. Неки од њих су: сликање; лепљење; бојање; каширање, комбиновање папира, тканина, кутија; вајање (тестом, глина, пластелин, фолија); 3д моделовање картонске амбалаже и природних материјала; кипарска техника; папир маше.

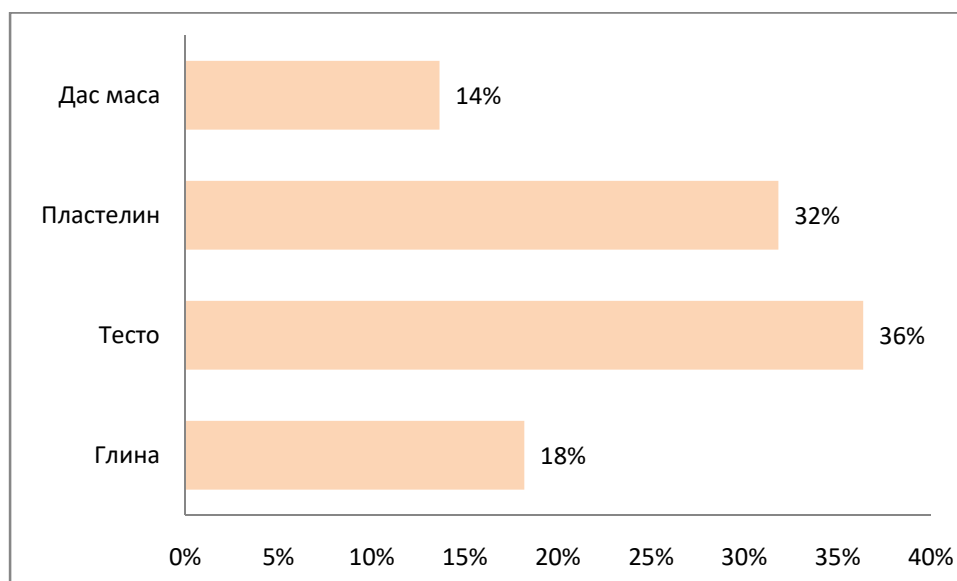
На Графикону 4. Дат је приказ одговора на питање „У свом раду које материјале највише користите?“

Графикон 4. Одговор на питање „У свом раду које материјале највише користите?“

Циљ овог питања је био да сазнамо које материјале анкетирани васпитачи највише користе. Везано с тим 55% анкетираних васпитача је означило да све материјале користе, 30% анкетираних васпитача је означило да користе полуструктуриране материјале, 15% анкетираних васпитача највише користи неструктуриране- природне материјале.

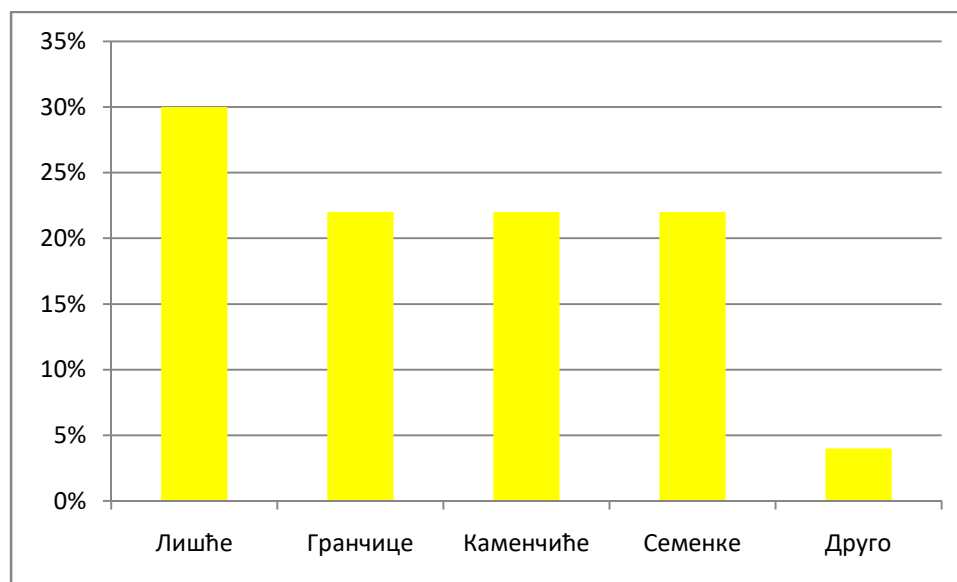
На графикону 5. дат је приказ одговора на питање „Које полуструктуриране материјале у вашој групи најчешће користите?“

Графикон 5. Одговор на питање „Које полуструктуриране материјале у вашој групи најчешће користите?“

Циљ овог питања је био да сазнамо са којим полуструктурираним материјалима анкетирани васпитачи раде у својој групи. 36% посто анкетираних васпитача најчешће кориси тесто у својој групи, 32% анкетираних васпитача најчешће користи пластелину својој групи, 18% анкетираних васпитача најчешће у свом раду користи глину, док 14% анкетираних васпитача најчешће користи дас масу.

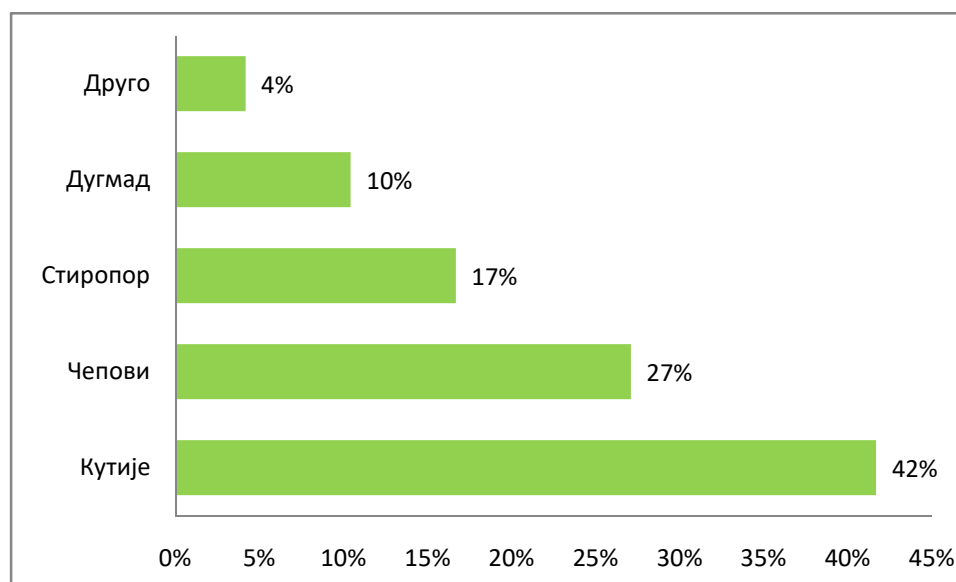
На Графикону 6. Дат је приказ одговора на питање „Које неструктуриране природне материјале у вашој групи најчешће користите?“

Графикон 6. Одговор на питање „Које неструктуриране природне материјале у вашој групи најчешће користите?“

Циљ овог питања је био да сазнамо са којим неструктурираним природним материјалима анкетирани васпитачи раде у својим групама. 30% анкетираних васпитача најчешће користи лишће у свом раду, док се 22% анкетираних васпитача изјаснило да подједнако користе гранчице, каменчиће и семенке, само 4% анкетираних васпитача се изјаснило да у свом раду користи друго (чуке од кукуруза, шишарке,шкољке,слама, кестење).

На Графикону 7. Дат је приказ одговора на питање „Које произведене материјале – рестлове у вашој групи најчешће користите?“

Графикон 7. Одговор на питање „Које произведене материјале – рестлове у вашој групи најчешће користите?“

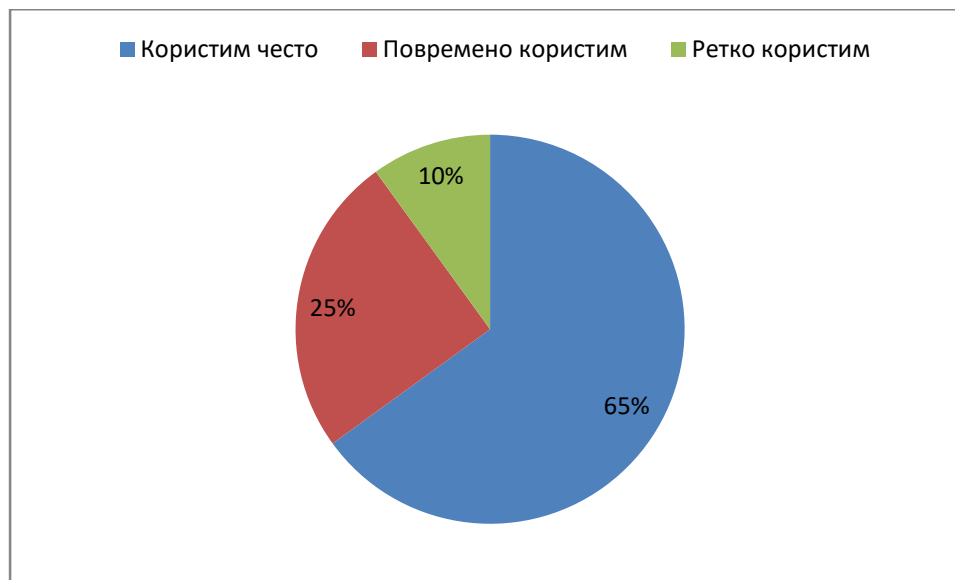
Циљ овог питања је био да сазнамо са којим произведеним материјалима – рестловима анкетирани васпитачи раде у својим групама. 42% анкетираних васпитача најчешће у свом раду користи кутије, 27% анкетираних васпитача најчешће у свом раду користи чепове, 17% анкетираних васпитача најчешће у свом раду користи стиропор, 10% анкетираних васпитача најчешће у свом раду користи дугмад, док само 4 посто наводи као друго (пет амбалаже, ролне од убруса, цакове, мреже, канапе)

Питањем “У визуелној целини које материјале просторно-пластичног обликовања користе?” које је било карактера да анкетирани васпитачи допишу свој одговор, добили смо мноштво различитих одговора. Неки од њих су: лап топ, лишће, чеп, цд, флаше, глина, пластелин, тесто, дас масу, шперплочу, гранчице, вуну, фолија, најлон кесе, траке, вата, у зависности од теме/пројекта.

Питањем “У целини за конструисање које материјале просторно-пластичног обликовања користе?” које је било карактера да анкетирани васпитачи допишу свој

одговор, добили смо мноштво различитих одговора. Неки од њих су: боце, пластичне чаше, гајбице, цеви, дрво, камен, стиропор, картони, кутије, облице, чуке, песак.

На Графикону 8. Дат је приказ одговора на питање „Да ли користите технике и материјале просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта“

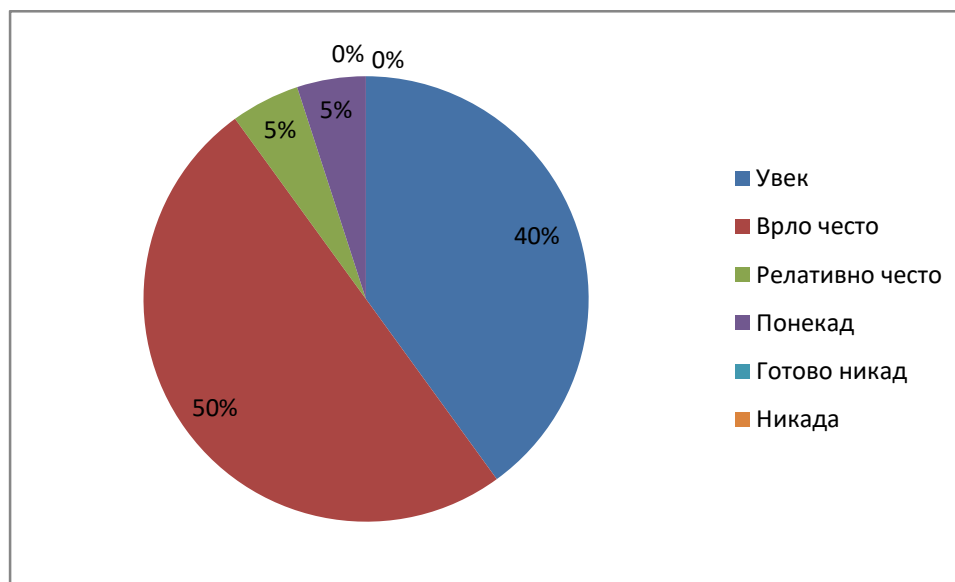

Графикон 8. Одговор на питање „Да ли користите технике и материјале просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта“

Циљ овог питања је да сазнамо да ли анкетирани васпитачи користе технике и материјале просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта. 65% анкетираних васпитача користи често технике и материјале просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта, 25% анкетираних васпитача користи повремено технике и материјале просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта, док 10% анкетираних васпитача ретко користи технике и материјале просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта.

Питањем „По Вашем мишљењу које материјале просторно-пластичног обликовања деца радо користе у игри?“ које је било карактера да анкетирани васпитачи допишу своје мишљење, добили смо мноштво различитих мишљења. Неки од њих су: пластелин, песак, чепове, глину, пластелин, тесто, гранчице, шишарке, разне кутије, пластичне флаше, чаше, каменчиће, семенке, фолију.

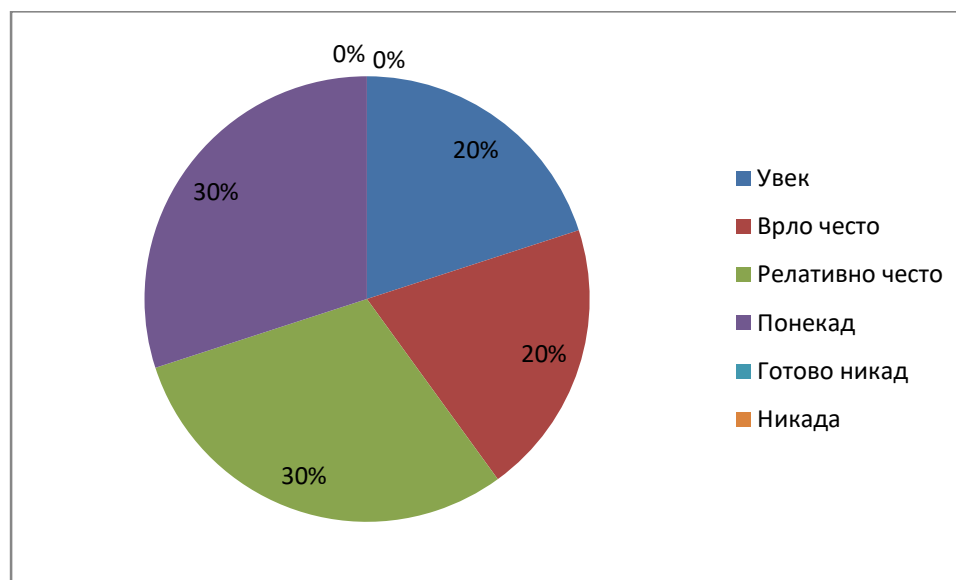
На Графикону 9. Дат је приказ одговора на питање „Да ли су деца укључена у одабир материјала просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта“

Графикону 9. одговор на питање „Да ли су деца укључена у одабир материјала просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта“

Циљ овог питања је да сазнамо да ли су деца укључена у одабир материјала просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта. 40% анкетираних васпитача сматра да су деца увек укључена у одабир материјала просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта, 50% анкетираних васпитача сматра да су деца врло често укључена у одабир материјала просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта, 5% анкетираних васпитача сматра да су релативно често деца укључена у одабир материјала просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта. 5% анкетираних васпитача сматра да су деца понекад укључена у одабир материјала просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта.

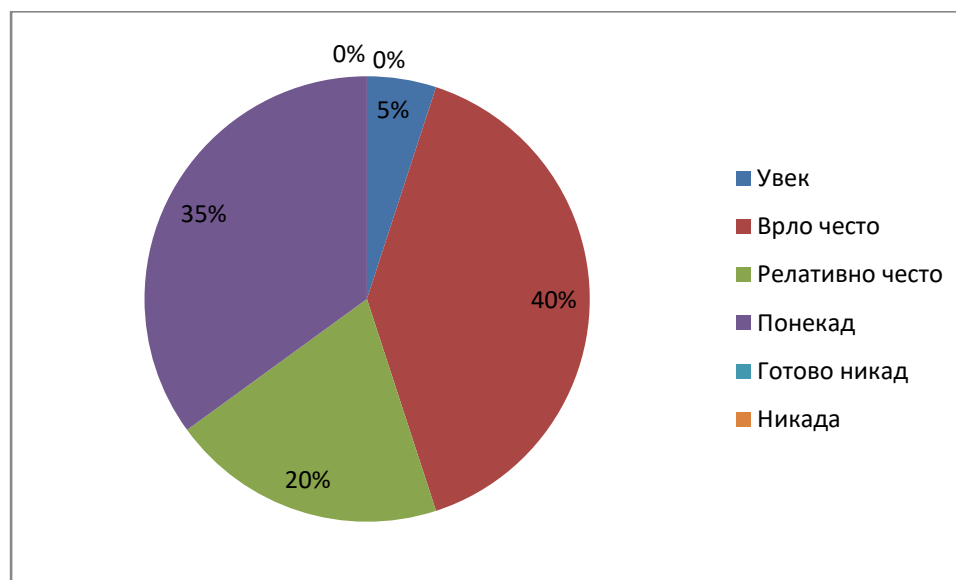
На Графикону 10. Дат је приказ одговора на питање „Да ли су родитељи укључена у одабир материјала просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта“

Графикону 10. одговор на питање „Да ли су родитељи укључена у одабир материјала просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта“

Циљ овог питања је да сазнамо да ли су родитељи укључена у одабир материјала просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта. 20% анкетираних васпитача сматра да су родитељи увек укључена у одабир материјала просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта, 20% анкетираних васпитача сматра да су родитељи врло често укључена у одабир материјала просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта, 30% анкетираних васпитача сматра да су релативно често родитељи укључена у одабир материјала просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта. 30% анкетираних васпитача сматра да су родитељи понекад укључена у одабир материјала просторно-пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекта.

На Графикону 11. Дат је приказ одговора на питање „Да ли се у вртићу организују неке активности у употреби материјала просторно-пластичног обликовања у којима учествују родитељи?“

Графикону 11. Одговора на питање „Да ли се у вртићу организују неке активности у употреби материјала просторно-пластичног обликовања у којима учествују родитељи?

Циљ овог питања је да сазнамо да ли се у вртићу организују неке активности у употреби материјала просторно-пластичног обликовања у којима учествују родитељи. 5% анкетираних васпитача сматра да се увек у вртићу организују неке активности у употреби материјала просторно-пластичног обликовања у којима учествују родитељи, 40% анкетираних васпитача сматра да се врло често у вртићу организују неке активности у употреби материјала просторно-пластичног обликовања у којима учествују родитељи, 20% анкетираних васпитача сматра да се релативно често у вртићу организују неке активности у употреби материјала просторно-пластичног обликовања у којима учествују родитељи, 35% анкетираних васпитача сматра да се понекад у вртићу организују неке активности у употреби материјала просторно-пластичног обликовања у којима учествују родитељи.

Закључак

Дечја жеља за истраживањем и учењем је жива, стварна. Начин на који дете доживљава свет око себе веома се разликује од начина на који га перципирају одрасли. Један од разлога је тај што су деца потпуно неоптерећена различитим информацијама и наученим сазнањима о свету. Према Слуњском, „...дјеца свијет око себе перципирају урођена у широк спектар нијанси боја, мириса и укуса, као и тактилних и свих других сензорних подражаја и информација.“ Стога је за развој просторно – пластичног обликовања важан утицај васпитача који детету омогућава слободу да истражује и упознаје различите могућности коришћења материјала, јер је свако дете јединствена личност са индивидуалним обрасцем и временским следом одрастања. (Слуњски, 2015:141)

Као важна ставка истиче се потреба да се деца што више ангажују у активностима обликовања материјала, јер ће то имати утицај на развој њиховог естетског сензибилитета, ликовног израза и стваралаштва. Такође, то доприноси стицању низа драгоцених особина личности детета, попут спретности, домишљености и сналажљивости. Као битна се истиче и сарадња са вршњацима и одраслима у остваривању теме/пројекта који могу да буду дуготрајни и стално да се развијају, што све тежи ка томе да се дете једног дана развије у свестрану, стваралачку и еманциповану личност.

Примена пројектног планирања кроз развој теме/пројекта у области предшколског васпитања и образовања нуди велике шансе и могућности да дете изрази своју креативност на најразличитије начине, да уз помоћ маште и слободе која му је дата ствара мала „уметничка“ дела, а „задатак“ васпитача је да га подржи и не спутава у том чину, већ да му буде ветар у леђа. Већина испитаних васпитача је истакла само позитивне стране пројектног планирања и позитивне могућности његове примене у пракси. Једногласно су се усагласили о томе колико су важни материјали и технике просторно – пластичног обликовања. Битну улогу у развоју ликовног стваралаштва „игра“ и дечје окружење, тачније радна соба вртића у којој проводи већи део дана, стога треба да буде подстицајна и да „позива“ на стварање.

На основу обављеног истраживања, може се закључити колики је значај просторно – пластичног обликовања код деце и уопште стваралаштва за дете, а да ускраћивање прилика за стваралачко изражавање и неодговарајући утицаји могу да имају трајно негативне последице за дете. Знамо да је дете активно биће и да се оно развија и учи управо кроз разнолике активности, које великим делом зависе од средине и услова који се за то обезбеде, поготово од одговарајућег окружења. За дете ликовни облик изражавања представља неки вид комуникације са средином, стога одрасли имају изванредан значај у најранијим периодима дечјег ликовног изражавања.

Литература

Године узлета: основе програма предшколског васпитања и образовања. (2019). Београд: Просветни преглед, Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

Каменов, Е. И Филиповић, С. (2009). Мудрост чула III део – дечје ликовно стваралаштво. Нови Сад: Драгон

Карлаварис, Б. (1979) Ликовно васпитање за IV разред основне школе, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства

Карлаварис, Б., Чамо-Лорбек, Е., Примовић, К. И Малуцков, П. (1975). Праћење ликовног развитка истих ученика. Нови Сад: Центар за ликовно васпитање деце и омладине Војводине

Кокс, М. (2000) Дечји цртежи. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Крњаја, Ж. И Бренеселовић, Д. (2017). Основе диверсификованих програма предшколског васпитања и образовања. Београд: Институт за педагогију и андрагогију, Филозофски факултет Универзитета у Београду.

Крњаја, Ж. И Бренеселовић, Д. (2022). Водич за развијање теме/пројекта са децом. Земун: Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Пекограф д.о.о. Земун

Крњаја, Ж., Бренеселовић, Д. И Бацковић С. (2022). Водич за уређење простора у дечијем вртићу. Земун: Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Пекограф д.о.о. Земун

Мијаиловић, Г. И Дедај, М. (2018). Игра као центар предшколског курикулума (интерна скрипта). Сремска Митровица.

Панић, В. (1997) Психологија уметности. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Станојевић-Кастори, М. Каменов, Е. И Пантелејева, Л. В. (1987). Ликовно обликовање у дечјим вртићима СФРЈ и СССР. Београд

Теодосић, Р. (1967) Педагошки речник 1, 2. Београд: Завод за издавање уџбеника социјалистичке Републике Србије.

Шефер, Ј. (2005) Креативне активности у тематској настави. Београд: Институт за педагошка истраживања.

Шкорц, Б. (2012) Креативност у интеракцији. Београд: Мост Арт

Balić – Šimrak, A. 2011. Predškolsko dijete i likovna umjetnost. Dijete vrtić obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima. Pučko otvoreno učilište Korak po korak, 62/63, 2-8.

Eisner, E. W. 2002. What Can Education Learn from the Arts about the Practice of Education? : The Encyclopedic of Informal Education, 5 (4), 1-13

Gandini, L. 2005. In the Spirit of the Studio: Learning from the Atelier of Reggio Emilia, New York: Teachers College Press, 5 (16), 212.

Herceg, V., Rončević, A. & Karlavaris, B. (2010). Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi. Zagreb: Alfa d.d.

Ivić, I. (2015) Čovek kao animal symbolicum. Beograd: Zavod za udžbenike

Jakubin, M. (1990) Osnove likovnog jezika i likovne tehnike. Zagreb: Institut za pedagojska istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu : Naklada Potjeh

Karlavaris, B. (1991) Metodika likovnog odgoja 1. Rijeka: Hofbauer

Luftig, R. 2000. An Investigation of an Arts Infusion Program on Creative Thinking, Academic Achievement, Affective Functioning, and Arts Appreciation of Children at Three Grade Levels. Studies in Art Education A jurnal of Issues and Reserch, 41(3), 208-227.

Mackenzie, C. A., Edwards, S. & Moore, D. (2014). Young Children's Play and Environmental Education in Early Childhood Education. London: Springer

Novak, H. (1990) Projektno učno delo. Drugačna pot do znanja. Ljubljana: Državna založba Slovenije

Slunjski, E. (2013) Kako djetetu pomoći da (p)ostane kreativno i da se izražava jezikom umjetnosti : priručnik za roditelje, odgajatelje i učitelje. Zagreb : Element

Slunjski, E. (2015.) Izvan okvira : kvalitativni iskoraci u shvaćanju i oblikovanju predškolskog kurikuluma. Zagreb : Element

Tompa, K. I Belamarić, D. (1968).Igra olovkom.Zagreb: Centar za vanškolski odgoj Saveza društva Naša djeca SRH

Прилози

Прилог 1. Упитник за васпитаче

Могућност просторно – пластичног обликовања у теми/пројекту

Поштовани,

Анкетни упитник пред Вама користи се за потребе израде мастер рада. Анкетни упитни је анониман и резултати се користе искључиво у сврхе истраживања

Циљ ове анкете је да се прикупе информације и испитати могућност како се кроз развијање теме/ пројекта у предшколском васпитању и образовању подржава и користи просторно пластично обликовање. Анкета такође има за циљ да истражи које материјале и технике најчешће васпитачи користе у развијању теме /пројекта.

Хвала,

на сарадњи и издвојеном времену.

1. Пол

- Мушки
- Женски

2. Старосна структура:

- до 30 година
- од 31-40 година
- 41-50 година
- преко 51 годин

3. Степен стручне спреме-ниво образовања

- Виша школа
- Висока школа
- Специјалистичке студије
- Академске студије

- Мастер студије
4. Укупан радни стаж у предшколској установи
- До 5 година
 - Од 5 до 15 година
 - Од 16 до 20 година
 - Преко 20 година
5. По Вашем мишљењу коришћење просторно – пластично обликовање је?
- Довољно заступљено
 - Заступљено је, али би могло и чешће да се користи
 - Недовољно је заступљено
6. Да ли у Вашем раду користите технике просторно-пластичног обликовања?
- Често
 - Повремено
 - Никада
7. Колико често користите технике просторно- пластичног обликовања?
- Једном дневно
 - Једном недељно
 - Једном месечно
 - Једном годишње
8. Коју технику просторно- пластичног обликовања најчешће користите у Вашем раду?
-
9. У свом раду које материјале највише користите:
- Полуструктуриране материјале
 - Неструктуриране природне материјале
 - Произведе материјале (рестлови)

10. Које полуструктуриране материјале у Вашој групи најчешће користите?

- Глина
- Тесто
- Пластелин
- Дас маса
- Друго

11. Које неструктуриране природне у Вашој групи најчешће користите?

- Лишће
- Гранчице
- Каменчиће
- Семенке
- Друго

12. Које произведене материјале (рестлови) у Вашој групи најчешће користите?

- Кутије
- Чепове
- Стиропор
- Дугмад
- Друго

13. У визуелној целини које материјале просторно-пластичног обликовања користите?

.....

14. У целини за конструисање које материјале просторно-пластичног обликовања користите?

.....

15. Да ли користите технике и материјале просторно - пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекте?

- Користимо често
- Повремено користимо
- Ретко користимо

16. По Вашем мишљењу које материјале просторно – пластичног обликовања деца радо користе у својој игри?

.....

17. Да ли су деца укључена у одабир материјала просторно - пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекте?

- Увек
- Врло често
- Релативно често
- Понекад
- Готово никад
- Никада

18. Да ли су родитељи укључени у одабир материјала просторно - пластичног обликовања кроз развијање теме/пројекте?

- Увек
- Врло често
- Релативно често
- Понекад
- Готово никад
- Никада

19. Да ли се у вртићу организују неке активности у употреби просторно-пластичног обликовања у којима учествују родитељи?

- Увек

- Врло често
- Релативно често
- Понекад
- Готово никад
- Никада